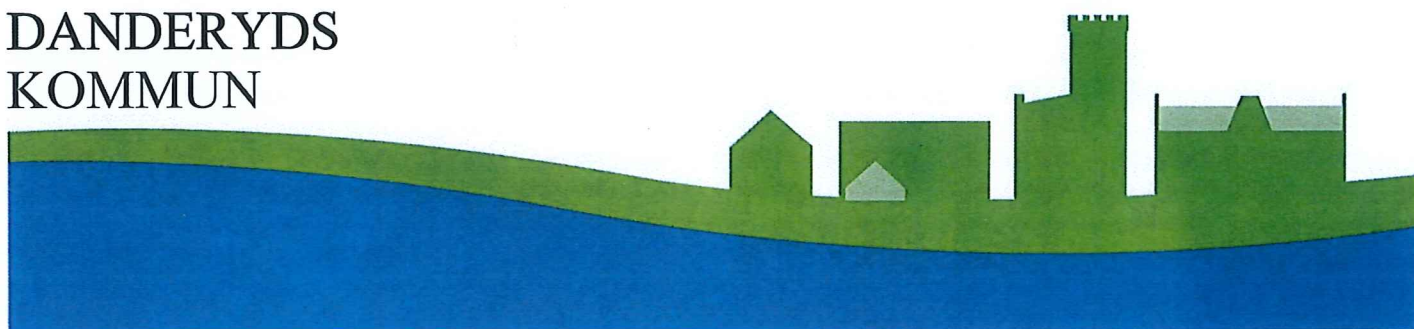

Riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS (1993:387) och bistånd enligt Sol (2001:453) för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning i Danderyds kommun

Antagna av socialnämnd 2019-03-06 SN 2019/0060

DANDERYDS
KOMMUN

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Delegationsordningen.....	5
Målet med verksamheten	5
Utgångspunkter i myndighetsutövningen	5
Lagar och förordningar.....	6
Tillgänglighet och bemötande	6
Barnperspektiv i handläggningen.....	6
Stöd till föräldrar	7
Barn/ ungdomar med funktionsnedsättning som behöver bo utanför hemmet.....	7
Stöd och avlösning till anhöriga.....	7
Utredning, behovsbedömning och beslut samt uppföljning.....	7
Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)	7
Bärande principer i LSS	7
Självbestämmande och inflytande	8
Tillgänglighet	9
Delaktighet.....	9
Kontinuitet	9
Helhetssyn.....	9
Personkrets 1.....	10
Personkrets 2.....	11
Personkrets 3.....	12
Personkretsbedömning av små barn	13
Barn och ungdomar som tillhör personkretsen	13
Vuxna som tillhör personkretsen	14
Personer över 65 år	14
När den enskilde inte bedöms tillhöra personkretsen.....	14
Rätt till insats enligt socialtjänstlagen Sol.....	14
Goda levnadsvillkor i LSS och skälig levnadsnivå i Sol	14
Ansökan om specifik utförare ska avvisas	14
Genomförandeplan.....	15
Insatserna enligt 9 § LSS.....	15
Råd och stöd enligt 9 § 1 LSS	16
Personlig assistans enligt 9 § 2 LSS	16
Rätt till personlig assistans	16
Anmälan om assistansersättning till Försäkringskassan.....	17
Ansvar för personlig assistans	17
Bedömning av grundläggande behov	18
Personlig hygien.....	18
Inta måltider	19
Klä av och på sig	19
Kommunicera med andra.....	20

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskap	20
Om grundläggande behov inte finns	21
Beräkning av sammanlagd tid för grundläggande behov	22
Andra personliga hjälpbehov	22
Beräkning av den totala tidsåtgången för andra personliga hjälpbehov	23
Dubbel assistans	23
Det sammanlagda totala behovet av assistans	24
Stöd vid studier eller arbete	24
Personlig assistans under dygnsvila	24
Personlig assistans för barn	24
Makars gemensamma ansvar	26
Tillstånd vid personlig assistans	27
Föräldrar med funktionsnedsättning	27
Vårdbidrag och personlig assistans	27
Personlig assistans vid fyllda 65 år	27
Retroaktiv ersättning	27
Tillfällig utökning av personlig assistans	28
Merkostnader vid ordinarie assistents sjukdom	28
Ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS	28
Ledsagarservice enligt LSS	28
Ledsagarservice och bostad med särskild service	28
Ledsagning utomlands	28
Omkostnader för ledsagare	28
Medföljare på semesterresa	29
Kontaktperson enligt 9 § 4 LSS	29
Ersättning	29
Avlösarservice i hemmet enligt 9 § 5 LSS	29
Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9	30
Ramavtal	30
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt 9	30
Ramavtal	30
Bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS	30
Ramavtal	31
Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9	31
LSS	31
Allmänna principer och förutsättningar	31
Gruppboende	31
Serviceboende	31
Annan särskilt anpassad bostad enligt LSS	32
Förhandsbesked enligt LSS	32
Avtal med annan kommun eller enskild utförare om insatser och bibehållet kostnadsansvar	32
Ramavtal	32
Daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS	33

Allmänna principer	33
Daglig verksamhet som insats enligt LSS.....	33
Ramavtal.....	33
Lagreglerade planer inom socialtjänsten.....	33
Samordnad individuell plan, enligt Sol och HSL (SIP)	33
Individuell plan enligt 10 § LSS	33
Om 10 § LSS	34
Bistånd enligt Sol.....	34
Ledsagning enligt Sol	34
Kontaktperson enligt Sol	34
Boende enligt Sol	35
Familjehem eller Hem för vård eller boende (HVB)	35
Syssetsättning enligt Sol	35
Boendestöd enligt Sol	35
Avlösning enligt Sol	36
Hemtjänst	36
Trygghetslarm	36
Övriga frågor	36
Avgifter för den enskilde	36
Heminstruktör för syn- och hörselskadade	36
Äktenskap, partnerskap och sambor.....	36
Anmälningsskyldighet till barns skydd.....	37
Företrädare och ombud	37
Ombud.....	37
God man och förvaltare	37
God man.....	38
Förvaltare	38
Skyddade personuppgifter	39
Ej verkställda beslut.....	39
Verkställighet inom skälig tid.....	39
Gallring.....	39
Asylsökande m fl.	39
Missförhållande eller en risk för missförhållande- lex Sarah.....	39
Stöd och insatser från andra huvudmän.....	40
Stockholms läns landsting:.....	40
Vuxenpsykiatri och unga vuxna	40
Barn och ungdomspsykiatri BUP	40
Myndigheten för delaktighet	40
Försäkringskassan	40
Lagar	41
Föreskrifter och allmänna råd	41
Cirkulär från Sveriges kommuner och Landsting (SKL)	42
Överenskommelser inom länet.....	42

Inledning

Dessa riktlinjer är avsedda att användas som styrdokument för de LSS-handläggare som utreder och fattar beslut om insatser enligt lagen (1993 :387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och bistånd enligt socialtjänstlagen (2001 :453) (SoL) riktat till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. Syftet med riktlinjerna är att säkerställa likabehandling och rättssäkerhet vid myndighetsutövningen.

För vuxna med psykisk funktionsnedsättning finns motsvarande riktlinjer inom socialpsykiatri. För vuxna med fysiska funktionsnedsättningar som är under 65 år och har behov av bistånd enligt SoL i form av hemtjänst, trygghetslarm, korttidsboende och särskilt boende finns stöd att söka hos biståndshandläggarna i Danderyds kommun och motsvarande riktlinjer som styr handläggningen.

Delegationsordningen

Vid handläggningen av ansökningar enligt LSS och SoL gäller delegationsordningen antagen av Danderyds socialnämnd.

Målet med verksamheten

Socialnämnden i Danderyd har som inriktningsmål "Danderyds omsorg för personer med funktionsnedsättning är av hög kvalitet och bidrar till goda levnadsvillkor"

Detta uppnås bl.a. genom att:

1. Den enskilde har inflytande över sina beviljade insatser och kan påverka innehållet.
2. Alla individer ska ha beslut som följs upp löpande och minst en gång per år.
3. Den enskilde upplever en värdig omsorg.
4. Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas stöd utifrån sina individuella behov.
5. Socialkontoret har metoder för att upptäcka och erbjuda anpassat stöd till personer som är eller har varit våldsutsatta.

Utgångspunkter i myndighetsutövningen

Riktlinjerna utgår främst från de lagar och förarbeten som är tillämpliga vid handläggning av ärenden som rör barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

I handläggningen ska hänsyn tas till policydokument som FN:s barnkonvention och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt centrala och lokala samverkansöverenskommelser. Övriga dokument är policys och handlingsplaner som exempelvis *"Handlingsplan för våld i nära relationer i Danderyds kommun"*.

Kommunens ersättningar och avgifter beslutas årligen av kommunfullmäktige i samband med budget. Assistansersättningen beslutas årligen av regeringen och revidering av omkostnader och ersättningar görs årligen av Sveriges kommuner och landsting.

Lagar och förordningar

Utgångspunkten för dessa riktlinjer är gällande regelverk inom området – dvs. lagstiftning, domar, föreskrifter från Socialstyrelsen, cirkulär från Sveriges kommuner och landsting, etc. Andra lagstiftningar inom verksamhetsområdet, förutom de ovan nämnda LSS och SoL, är Förvaltningslagen, Offentlighets – och sekretesslagen OSL (2009:400), dataskyddsförordningen (GDPR General data protection regulation) Verksamheten ska följa Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2014:5), Socialstyrelsens föreskrift och allmänna råd, bl.a. om Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011 :9), m.m.

Tillgänglighet och bemötande

Barn, ungdomar och vuxna som ansöker om insatser och bistånd ska ges ett gott bemötande och tillgängligheten ska vara god. Ett gott bemötande och en god tillgänglighet skapar en förutsättning för att den enskilde ska uppleva sig ha ett inflytande och medbestämmande i myndighets-utövningen och insatsens utformning. Tillgänglighet handlar om både fysisk tillgänglighet och psykisk tillgänglighet. Den enskilde ska vara delaktig i utredningsprocessen vilket innebär att en anpassning till rådande behov behöver göras. Det kan handla om tolk, kommunikering via syn- och hörselanpassad media, lättlästa texter mm.

Barnperspektiv i handläggningen

All verksamhet som rör barn, 0-18 år, ska vila på de grundläggande bestämmelserna i FN: s barnkonvention, gällande lagstiftning och andra styrdokument. Hänsyn ska även tas till riktlinjer för barn- och ungdomsärenden. FN: s barnkonventions grundläggande principer handlar om barns lika värde och rättigheter. Konventionen säger att barnets bästa ska komma i första hand och att alla barn, oavsett förutsättning, har rätt att utvecklas till en trygg individ. Barn ska bli tagna på allvar och bli lyssnade på och de ska ha en möjlighet till inflytande i frågor som rör dem. Enligt 6 a § LSS ska barnets bästa särskilt beaktas när åtgärder rör barn. Föräldrar/ vårdnadshavare har det grundläggande ansvaret för barnets utveckling.

Det är frivilligt för barnet att medverka i utredning och uttrycka sina åsikter.

Handläggare har ingen rätt att prata med barnet mot föräldrarnas vilja innan barnet fyllt 15 år. En ungdom som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden både enligt LSS och SoL.

När en insats rör ett barn ska de få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Det ska tydligt framgå i dokumentationen, hur information har getts, hur barnet har fått möjlighet att komma till tals i utredningen och hur handläggaren har beaktat och tagit hänsyn till vad som är bäst för barnet. Barnets åsikter ska anses ha betydelse med hänsyn till barnets mognad och ålder. Barn med en funktionsnedsättning är i första hand barn. Handläggning och uppföljning ska ske på ett sätt, och med en kontinuitet, som främjar en god individuell utveckling och ett aktivt deltagande i skola och i fritidsaktiviteter.

För att öka barns och ungdomars möjligheter att uttrycka sin åsikt så finns kompetens i att

använda samtalsmatta, utbildningen i FN: s barnkonvention, en bildbank att använda vid möte med barn inom LSS-handläggargruppen. Ett arbete pågår med att göra ett bildschema med LSS-handläggningen i bilder.

Stöd till föräldrar

Föräldrar/vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning kan ha ansvar för barnet som sträcker sig utanför det normala föräldraansvaret som finns för barn i motsvarande ålder. Föräldrar/vårdnadshavare ska i dessa fall kunna erbjudas avlösning för att ha möjlighet till egen tid eller ha möjlighet att göra saker med barnets syskon.

Barn/ ungdomar med funktionsnedsättning som behöver bo utanför hemmet

Barn och ungdomar kan vid särskilda behov efter bedömning av LSS-handläggaren beviljas boende i familjehem eller bostad med särskild service enligt 9 § 8 LSS.

Stöd och avlösning till anhöriga

I 5 kap. 10 § SoL står att ansvarig nämnd är skyldig att erbjuda stöd och avlösning för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är äldre, långvarigt sjuk eller har en funktionsnedsättning. Stödet kan ges individuellt, i grupp eller genom generella insatser. Den enskilde kan för anhörigs räkning ansöka om stöd eller så kan den anhörige själv ansöka om stöd.

I 9 § LSS finns insatser riktade till den enskilde som både direkt och indirekt ger stöd och avlösning till anhöriga.

Utredning, behovsbedömning och beslut samt uppföljning

Handläggningen av ansökningar enligt LSS och SoL ska följa de föreskrifter och råd som anges i Socialstyrelsens handbok om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, L VU, LVM och LSS (SOSFS 2014:5)*.

LSS inskränker inte rättigheter som den enskilde kan ha enligt annan lag. Lagen fungerar parallellt med exempelvis SoL och HSL. LSS-handläggaren ska upplysa om detta samt om de skillnader som finns mellan LSS och SoL. Av specialmotiveringen i 4 § LSS (Prop. 1992/93:159 s. 171) framgår: "Om en insats kan ges enligt såväl SoL som LSS ska den enskilde, om han förväntas omfattas av personkretsen, få hjälp att göra sin ansökan i enlighet med LSS. Det är den enskilde som, efter att ha blivit informerad, väljer utifrån vilken lag insatser/bistånd söks."

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Bärande principer i LSS

Lagen om stöd och service har fem bärande principer som grund:

- Självbestämmande
- Tillgänglighet
- Delaktighet
- Kontinuitet
- Helhetssyn

Självbestämmande och inflytande

LSS-insatser ges enligt 8 § i LSS endast om den enskilde själv eller hans eller hennes legale företrädare begär det. En god man kan inte i någon fråga gå emot den enskildes vilja.

Föräldrar/vårdnadshavare kan begära insatser för barn och ungdomar under 15 år men barnet som det gäller ska få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter och dessa värderas utifrån ålder och mognad hos barnet. Ungdomar över 15 år ska själva begära insatser enligt LSS. Om den enskilde uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare, god man, förmyndare eller förvaltare begära insatser för honom eller henne.

Samtycke till insatser enligt LSS gäller från och med att barnet fyllt 15 år. Barn som fyllt 15 år kan också själva söka insatser. Vårdnadshavaren har både rätt och skyldighet att bestämma i barnets angelägenheter upp till att barnet fyller 18 år. En begäran från en person mellan 15 och 18 år att t.ex. flytta till bostad med särskild service enl. 9 § 8 LSS kan därför inte bifallas mot den unges vilja och inte heller mot vårdnadshavarens vilja.

När den enskilde har beviljats en insats ska den verksamhet som bedrivs enligt LSS vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet. Den enskilde ska i största möjligaste utsträckning ges inflytande och medbestämmande över de insatser som ges enligt 6 § LSS. Detta sker i genomförandeplanen (GFP) som den utförare, dvs. den som har tillstånd från IVO (Inspektionen för vård och omsorg) att bedriva verksamhet enligt LSS, är skyldig att upprätta. I genomförandeplanen planerar den enskilde utformningen av LSS-insatsen tillsammans med personal hos den ansvarige utföraren.

Bägge vårdnadshavare ska gemensamt begära LSS-insats. En ensam vårdnadshavare kan begära insatser för barnet.

Det förekommer att vårdnadshavare har olika uppfattning om de ska ansöka om en gemensam insats för barnet eller inte. Enligt en bestämmelse i 6 kap. 13 a § föräldrabalken FB gäller att om en av vårdnadshavarna ansöker om insatserna kontaktperson enl. 9 § 4 LSS, avlösarservice i hemmet enl. 9 § 5 LSS eller korttidsvistelse utanför det egna hemmet enl. 9 § 6 LSS så får socialnämnden fatta beslut mot den andra vårdnadshavarens vilja om det krävs med hänsyn till barnets bästa.

Bestämmelserna kan tillämpas när den andra vårdnadshavaren uttryckligen motsätter sig åtgärden eller när vårdnadshavaren håller sig undan eller väljer att inte medverka på ett sådant sätt att han eller hon får anses motsätta sig insatsen.

Tillgänglighet

Insatserna ska utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem. LSS-avdelningen i Danderyds kommun har som mål att i normalfall ska utredning och beslut vara genomfört inom tre månader från ansökningsdagen.

Delaktighet

Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för personer som omfattas av lagens personkrets. Enligt 5 § LSS ska de olika insatserna förebygga och minska följderna av funktionsnedsättningen. Insatserna ska utformas så att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv (Prop. 1992/93:159 s. 50-51). Målet enligt 5 § LSS ska vara att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra. Vid behovsbedömningen som LSS-handläggaren gör vid LSS-ansökan ska en jämförelse göras med den livsföring som kan anses vara normal för personer i samma ålder enligt 7 § LSS.

Kontinuitet

Den enskilde ska kunna lita på att insatserna ges så länge de behövs. Kontinuiteten ska kunna garanteras så att den enskilde ska kunna planera sitt liv. Kontinuiteten innebär också att insatserna enligt LSS, så långt det är möjligt, ges av en begränsad krets medarbetare med god kännedom om den enskilde.

Helhetssyn

Samarbete ska ske med andra samhällsorgan och myndigheter. Insatserna ska vara samordnade, det vill säga de ska inte ses isolerade från varandra. Vid handläggning ska hela behovet av stöd bedömas. Olika insatser kan komplettera varandra och vid nya behov tas hänsyn till de insatser som redan ges. Förändrade behov kan leda till omprövning av redan beviljade insatser, antingen därför att behovet har blivit mer omfattande eller för att behovet har minskat eller upphört.

Insatserna ska ta tillvara personens egna förutsättningar och de resurser han eller hon har. Insatserna ska anpassas till individuella behov. Dessa kan förändras över tid och därmed också insatsernas utformning.

Personkretsbedömning i LSS

Alla personer med en funktionsnedsättning omfattas inte av LSS. För att få del av de insatser som anges i lagen enligt 9 § måste man tillhöra personkrets. Personkrets 1 och 2 är diagnos-styrda medan personkrets 3 utgår från behovet hos den enskilde samt utlåtande/intyg. Personkretsbedömning görs i samband med att en begäran (ansökan) lämnas. Bedömning av personkrets utgör en del av beslutet och kan överklagas.

I 1 § LSS definieras personkretsen i tre punkter:

- **Personkrets 1**

Personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd

- **Personkrets 2**

Personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom

- **Personkrets 3**

Personer med andra varaktiga, fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Bedömningen om en enskild tillhör personkrets 1 eller personkrets 2 görs utifrån den enskildes diagnos vilken ska vara medicinskt styrkt genom utlåtande/intyg från läkare, leg. psykolog eller annan behörig personal från landstinget.

Bedömningen om den sökande tillhör personkrets 3 vid sjukdom eller skada bedöms utifrån läkar- och/eller psykologutlåtande och beror på hur stor, omfattande och varaktig funktionsnedsättningen är.

Vuxen ålder är från och med 16 år i bedömningen av personkrets 2. Åren dessförinnan räknas till personens utvecklingsår och faller inom personkrets 1.

Personkrets 1

Utvecklingsstörning är en funktionsnedsättning som påverkar hela den enskildes liv. Graden av utvecklingsstörning delas in i lindrig, måttlig eller grav utvecklingsstörning. En lindrig utvecklingsstörning märks ibland inte förrän i skollåldern. Hos barn med måttlig eller grav utvecklingsstörning uppmärksammas funktionsnedsättningen redan under spädbarnsåren och påverkar barnets hela utveckling.

En utvecklingsstörning kan bero på skador på generna, ärftliga eller uppkomna under fosterstadiet. En hjärnskada under tidig graviditet, förlossning och under den närmaste tiden efter födelsen kan leda till att barnet får en utvecklingsstörning. Om en person har en grav utvecklingsstörning har personen ofta ytterligare funktionsnedsättningar.

För diagnosen utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd krävs ofta en utförlig utredning. Utredningar som genomförts av annan än psykolog eller läkare med specialistkompetens är inte tillräckliga. Vid tveksamheter eller i svårbedömda fall bör utredningen genomföras av såväl psykolog som läkare med specialistkompetens. Ibland kan även en pedagogisk utredning från nuvarande eller tidigare lärare, förskolepersonal, elevvårdsteam eller liknande vara ett viktigt komplement.

När ett ärende utreds kan det ibland vara nödvändigt att begära in kompletterande utredningar. Tillgängliga utredningar kan av olika skäl inte vara tillräckliga. Det förekommer också att olika underlag ger motstridiga utsagor.

En utvecklingsstörning innebär en intellektuell funktionsnedsättning och ska ha uppkommit under utvecklingsperioden före 16 års ålder. Vid utredning om detta kan elevakter eller tidigare utredningar hos barn- och ungdomspsykiatri (BUP) eller liknande vara till hjälp. Sådana utredningar kan ibland finnas på landstingsarkivet på Sabbatsbergs sjukhus.

Det förekommer att personkretsutredningar saknas i de handlingar som överlämnades från landstinget till kommunen vid kommunaliseringen av omsorgen 1995. Dessa personkretsutredningar kan vid behov begäras in från landstingsarkivet. Om den enskilde är av utländsk härkomst kan det vara svårt att få styrkt i utredningar att utvecklingsstörningen fanns före 16 års ålder. I sådana fall får man fästa stor vikt vid närståendes beskrivning av uppväxt och skolgång. Om både utredningsmaterial och möjlighet att fråga anhöriga saknas kan det vara lämpligt att konsultera vuxenhabiliteringen för bedömning av personkretstillhörighet.

Alla former av autism samlas i diagnosmanualen DSM-5 under en diagnos - "autism spectrum disorder" –översatt autismspektrumtillstånd som förkortas till ASD. För att slå fast att ett barn har autism ska barnet ha vissa beteendemönster eller symtom. I diagnosmanualerna beskrivs vilka beteenden barnet måste uppvisa och hur många. I Sverige används både den amerikanska diagnosmanualen DSM-5 och Världshälsoorganisationens diagnosmanual ICD-10. De två manualerna skiljer sig åt på flera områden. Det mest markanta är att det i DSM-5 enbart finns en enda diagnos inom autismspektrumet: autism.

Autism kännetecknas av allvarliga och genomgripande begränsningar inom flera viktiga utvecklingsområden: ömsesidighet, socialt samspel, kommunikation samt beteende- och föreställningsförmåga. För att få diagnosen autism ska man uppvisa beteendesymtom inom alla ovanstående områden före tre års ålder. Personer med autism kan vara mycket olika varandra. Ibland kan skillnaden vara så stor att det är svårt att förstå att de har samma diagnos. Orsakerna till autismspektrumtillstånd är i hög grad biologiska bl.a. genom flera olika samverkande genetiska kluster. Genetiska faktorer spelar oftast en viktig roll för hur hjärnan utvecklar ett annorlunda sätt att ta in, bearbeta och tolka information, som leder till de beteenden som finns vid autism. Eftersom ärftligheten är hög så kan även föräldrar och släktingar ha neuropsykiatriska diagnoser. *Textfrån Autismforum, Habilitering & Hälsa SLL*

Personkrets 2

Personkrets 2 i LSS omfattar personer som i vuxen ålder, från och med 16 år, fått en hjärnskada med en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning som följd. Hjärnskadan och den nedsatta begåvningen ska vara medicinskt styrkt genom intyg från läkare eller annan behörig personal från landstinget. Om hjärnskadan inträffat innan den enskilde fyllde 16 år tillhör den enskilde personkrets 1.

Med förvärvad hjärnskada menas en skada som inte är medfödd eller har uppstått under de första barnåren. Vanligen sker skadan vid ett tillfälle, till exempel vid yttre våld eller stroke. Hjärtstopp, tumörer, infektioner och syrebrist efter drunkning eller sockerbrist vid insulincoma är andra exempel på orsaker. Blödningar från kärlmissbildningar, till exempel pulsåderbräck, kan också nämnas. De vanligaste orsakerna till förvärvad hjärnskada är:

- stroke är den vanligaste orsaken till hjärnskada med kvarstående men och den vanligaste orsaken till lång sjukhusvård

- traumatisk hjärnskada efter trafikolyckor, fallolyckor och misshandel. Skadan orsakar tryck mot eller slitning av hjärnvävnaden. Man, kan också få skador på hjärnans blodkärl med blödningar som följd.

Förutsatt att skadan har en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning som följd kan bedömning om tillhörighet till personkrets 2 göras.

I annat fall kan en prövning mot kriterierna för personkrets 3 vara aktuell. Efter en prejudicerande dom i Högsta förvaltningsdomstolen (mål nr 2006-7020) har personkretsen utvidgats till att även gälla personer med Alzheimers sjukdom förutsatt att övriga förutsättningar är uppfyllda såsom begåvningsmässig funktionsnedsättning.

Personer med sjukdomar som är en följd av missbruk av beroendeframkallande medel tillhör inte personkrets 2 (Prop. 1992/93:159 s. 168).

Personkrets 3

Till personkrets 3 hör personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar än vad som anges i personkrets 1 och 2. Funktionsnedsättningen ska inte bero på normalt åldrande, den ska vara stor och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Ett omfattande behov av stöd och service ska finnas.

Bedömningsgrunder för tredje personkretsen LSS:

- *Varaktighet* - innebär att den enskildes funktionsnedsättning ska vara varaktig, dvs. inte av tillfällig eller övergående natur. Bedömningen om en funktionsnedsättning är varaktig eller inte är ibland svår att göra. Av Socialstyrelsens allmänna råd (1994:1 sid. 30) framgår följande:

"En bedömning av varaktighet görs då man avgör om personen tillhör personkretsen eller ej medan behovet av insats kan variera över tiden. De negativa konsekvenserna av funktionshindret hos exempelvis reumatiker, psykiskt funktionshindrade m.fl. kan växla över tiden. För en person i en sådan situation måste en bedömning göras om han, sett över en längre period och i ett helhetsperspektiv, har ett omfattande behov trots att behovet periodvis är mindre".

Tidsgränsen för om en funktionsnedsättning ska betraktas som varaktig görs i varje enskilt fall. Tidsgränsen för att bedöma en funktionsnedsättning som varaktig är cirka ett år.

- *Uppenbart inte beror på normalt åldrande* – funktionshindret ska ha uppstått före 65 års ålder.

- *Funktionsnedsättningens/nedsättningarnas storlek* - ska ha en sådan karaktär eller omfattning att det/de starkt påverkar flera viktiga livsområden samtidigt. Livsområdena är boende, fritid, skola/arbete, förflytta sig, meddela sig och ta emot information. Det kan

vara återkommande behov av någon annan persons hjälp för den dagliga livsföringen. Vid flera funktionsnedsättningar ska den samlade effekten bedömas. Små men flera funktionsnedsättningar kan i samverkan ge en multiplicerande effekt.

- *Betydande svårigheter i den dagliga livsföringen* – med detta menas bl.a. att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som hygien, påklädning, mathållning, förflyttning och kommunikation.
- *Omfattande behov av stöd eller service* - har den enskilde om denne vanligen behöver daglig hjälp, hjälpen behöver vara särskilt kvalitativt utformad eller sker ofta och i stor kvantitet, om den enskilde behöver hjälp i olika situationer och i olika miljöer, om den enskilde behöver hjälp för att bibehålla eller bygga upp funktioner. Alla villkor i dessa undergrupper behöver inte vara uppfyllda.

För att den enskilde ska bedömas tillhöra personkretsen enligt 1 § 3 LSS krävs att alla fem ovan angivna förutsättningar är uppfyllda. Anledningen till det är att alla förutsättningar påverkar varandra.

Enskilda personer med endast psykisk funktionsnedsättning kan tillhöra personkretsen om alla kriterier är uppfyllda, (se Riktlinjer för insatser till personer med psykisk funktionsnedsättning för Danderyds socialkontor). Enskilda personer med missbruksproblematik kan omfattas av LSS om alla kriterier är uppfyllda. Dock finns ett ansvar för socialtjänsten att ge insatser om behov finns som är relaterade till själva missbruket.

Personkretsbedömning av små barn

Utgångspunkten vid bedömningen om små barn tillhör personkrets 3 är den aktuella situationen utifrån funktionsnedsättningen och vad små barn i allmänhet och utifrån ålder behöver hjälp med.

När det gäller små barn så kan det vara svårt att avgöra om funktionsnedsättningen är så stor så att det orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen då små barn naturligt har ett stort behov av stöd och hjälp. I vissa fall kan bedömningen göras att funktionsnedsättningen är varaktig men att stödbehovet kan förändras över tid och i vissa fall kan inte varaktigheten fastställas över en längre tid. Allt eftersom barnet utvecklas blir bedömningen och utredningen säkrare. En ny bedömning av personkretsen kan därför göras vid varje ansökan om LSS-insatser.

Små barn som växer och utvecklas normalt får ett minskat behov av stöd och hjälp från vårdnadshavare eller föräldrar. Barn med funktionsnedsättning kan över tid ha ett varierande behov av stöd och hjälp. Det är därför viktigt att ha en kontinuerlig och tät uppföljning av stöd- och hjälpbehovet. Tidiga kvalificerade insatser kan öka förutsättningen för att barnet, senare i livet, blir mer självständigt.

Barn och ungdomar som tillhör personkretsen

Ett barn med utvecklingsstörning kan utvecklas på ett liknande sätt som andra barn inom en rad områden, till exempel rörelseförmåga, tankeförmåga, språk, förmåga att uttrycka känslor

och social förmåga. Men utvecklingen är långsammare och når inte lika långt som hos de flesta andra barn vilket gör att skillnaden i utveckling blir mer påtaglig med stigande ålder. Ett barn med neuropsykiatrisk diagnos kan ha en utvecklingsstörning eller vara normal-begåvad. Funktionsnedsättningens begränsningar när det gäller kommunikation, social förmåga eller beteende och föreställningsförmåga kan påverka utvecklingen inom vissa områden medan barnet samtidigt inom andra områden utvecklas normalt. Vid utredning om stöd och service ska en jämförelse göras med vad barn/ ungdomar i motsvarande ålder brukar göra eller klara av och hur stort föräldraansvaret är.

Vuxna som tillhör personkretsen

En vuxen person som har en utvecklingsstörning kan behöva samhällets stöd under hela det vuxna livet i olika omfattning beroende på graden av utvecklingsstörning. Detsamma gäller personer med olika former av neuropsykiatriska diagnoser. I utredning om behov av stöd och service ska hänsyn tas till hur vuxna personers liv brukar se ut då det gäller boende, sysselsättning och fritid.

Personer över 65 år

En enskild person som fyllt 65 år, och som tidigare har bedömts tillhöra personkretsen 1 eller 2 tillhör fortsättningsvis personkretsen. En enskild kan tillhöra personkrets 3 om funktions-nedsättningen inte uppenbart beror på normal åldrande. Funktionsnedsättningen kan dock förstärkas av åldrandet. Om assistans är beviljad eller att ansökan om assistans har gjorts senast dagen innan 65-årsdagen, har den enskilde rätt till assistans i den omfattning beslutet gäller men kan inte vid en senare ansökan beviljas en utökad assistans.

När den enskilde inte bedöms tillhöra personkretsen

Om den enskilde inte bedöms tillhöra personkretsen enligt LSS och därmed får avslag på sin ansökan ska den enskilde alltid ges möjlighet att istället ansöka om bistånd enligt SoL.

Rätt till insats enligt socialtjänstlagen Sol

Om den enskilde inte kan tillgodose sina egna behov och om de inte kan tillgodoses på ett annat sätt har den enskilde rätt att få det stöd och hjälp som krävs för att uppnå en skälig levnadsnivå.

Goda levnadsvillkor i LSS och skälig levnadsnivå i SoL

Begreppen skälig levnadsnivå i SoL och goda levnadsvillkor i LSS beskrivs inte närmare i lagen utan bedömningen får istället göras utifrån mål med respective lag.

Goda levnadsvillkor enligt LSS är att jämföra med den livsföring som kan anses normal för en person i samma ålder. Skälig levnadsnivå enligt SoL anger vad som krävs för att en person ska klara sig. Lagarnas utgångspunkt skiljer sig från varandra. LSS avser varaktiga eller livslånga behov av stöd och service medan SoL avser ett mer tillfälligt behov av stöd och service.

Ansökan om specifik utförare ska avvisas

En ansökan om t.ex. särskilt namngett korttidshem, dagligverksamhet, boendeform, m.m. kan inkludera att den enskilde ansöker om specifik utförare, adress, m.m. Ansökan ska behandlas utifrån ansökt LSS-insats medan det särskilda namngivna korttidshemmet/boendet på en specifik adress avvisas och hanteras som en verkställighetsfråga. Önskemål om

verkställigheten däremot kan uppges av den enskilde och ska tillgodoses så långt det är möjligt.

Genomförandeplan

När en LSS-insats beviljats och beslut skickats till den enskilde så skickas sedan även ett uppdrag till utföraren. När utföraren fått uppdraget ska den upprätta en genomförandeplan enligt 21 § LSS. Det ska ske i samråd med den enskilde/vårdnadshavare och barn över 15 år. Barn under 15 år ska ges möjlighet att påverka och framföra sina åsikter i frågan.

Genomförandeplanen ska skickas in till LSS-handläggaren.

Insatserna enligt 9 § LSS

Insatserna för särskilt stöd och service är följande:

1. Rådgivning och personligt stöd (9 § 1 LSS)
2. Personlig assistent eller ersättning för personlig assistent (9a § LSS, 9 § 2 LSS)
3. Ledsagarservice (9 § 3 LSS)
4. Kontaktperson (9 § 4 LSS)
5. Avlösarservice (9 § 5 LSS)
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet (9 § 6 LSS)
7. Korttidstillsyn för skolorn över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov (9 § 7 LSS)
8. Familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar (9 § 8 LSS)
9. Bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna (9 § 9 LSS)
10. Daglig verksamhet (endast för personkrets 1 och 2). (9 § 10 LSS).

Finns inte det sökta biståndet/insatsen bland LSS-insatserna kan inte insatsen beviljas genom denna lag. Boendestöd och hemtjänst är exempel på former av bistånd som inte ingår i LSS. När det gäller dessa former av bistånd skall den enskilde informeras om möjligheten att ansöka enligt 4 kap. 1 § SoL. Samma situation gäller personkrets 3 och insatsen daglig verksamhet, som i LSS enbart omfattar personkretsarna 1 och 2.

Daglig verksamhet är i första hand till för personer som är i yrkesverksam ålder. Daglig verksamhet kan vid särskilda skäl, såsom isolering, även fortsättningsvis beviljas efter 65 år men som längst till 67 år. Personer som tillhör personkrets 3 har däremot inte rätt till daglig verksamhet. De som omfattas av personkrets 3 skall informeras om möjligheten att ansöka om sysselsättning enligt SoL.

Personer som omfattas av personkretsen i LSS har rätt till de insatser som framgår av 9 § om det finns behov av stöd och service och om behovet faktiskt inte tillgodoses på annat sätt. Vid behovsbedömningen ska en jämförelse göras med den livsföring som anses normal för en person i motsvarande ålder. Om hänvisning i beslut görs till att behovet tillgodoses på annat sätt ska det stå klart att behovet faktiskt tillgodoses på annat sätt. Antalet beviljade timmar ledsagning och avlösarservice ska användas i enlighet med behovsbedömningen inom beslutets tidsbegränsning eller inom ett år från beslutsdatumet. Antalet beviljade dygn på korttidsvistelse ska också de användas enligt behovsbedömningen och beslutets

tidsbegränsning eller inom ett år från beslutsdatumet.

Råd och stöd enligt 9 § 1 LSS

Landstinget ansvarar för insatsen råd och stöd enligt LSS. Insatsen ska komplettera habiliterande och rehabiliterande insatser som ges enligt hälso- och sjukvårdslagen. På habiliteringen arbetar kurator, psykolog, specialpedagog, sjukgymnast och arbetsterapeut i tvärprofessionella team. Habilitering riktar sig till personer med medfödda funktionsnedsättningar eller funktionsnedsättningar som uppstått i tidig eller vuxen ålder (hjärnskada motsvarande begåvningsnedsättning personkrets 2). Oftast finns funktionsnedsättningen kvar hela livet men behov av stöd och service kan variera över tid. Habiliteringens insatser syftar till att förebygga och minska de problem som funktionsnedsättningen medför i det dagliga livet.

Rehabilitering ges till personer som har fått en sjukdom eller skada i en senare del i livet. Syftet med rehabiliteringen är då att försöka återfå de fysiska, psykiska, sociala och yrkesmässiga funktioner som man hade innan man skadade sig eller blev sjuk.

Personlig assistans enligt 9 § 2 LSS

Insatsen personlig assistans är ett personligt utformat stöd som ges till den som på grund av stora och varaktiga funktionsnedsättningar behöver hjälp med att tillgodose sina grundläggande behov. Personer som har stora hjälpbehov av personlig karaktär har möjlighet att erhålla ett *personligt utformat stöd* som ges av ett begränsat antal personer. Stödet ska enligt lagens förarbeten kunna finnas tillgängligt för den enskilde i olika situationer och under olika tider på dygnet. Det personliga stödet ska ge ökade möjligheter till ett självständigt liv och möjliggöra för den enskilde att som andra i samhället kunna studera, delta i fritidsaktiviteter, få möjlighet till eget boende mm.

Rätt till personlig assistans

För rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av insatsen för sina *grundläggande behov* och att dessa inte tillgodoses på annat sätt. Med grundläggande behov avses sådana mycket personliga behov som att sköta sin personliga hygien, att inta måltider, att klä på och av sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om personens behov (9a § LSS).

I lagens förarbeten om personlig assistans betonas att det är fråga om hjälp eller stöd av mycket privat karaktär och att insatsen ska vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär. Här menas hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den enskilde måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges.

Aktiverings- och motiveringsinsatser ingår normalt inte i de grundläggande behoven. Det räcker inte att det finns ett behov av att ha en annan person närvarande för att aktivera och motivera eller påminna och ge instruktioner utan det ska röra sig om praktisk hjälp när det gäller de tre grundläggande behoven personlig hygien, måltider och av- och påklädning. Undantag görs om det rör sig om aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Påminnelser,

praktiska instruktioner och liknande kan inte räknas till sådan kvalificerad tillsyn. Det har Regeringsrätten fastställt redan tidigare (RÅ 2003 ref. 33 och där angivna rättsfall). Undantag kan dock göras om den enskilde, huvudsakligen på grund av sitt psykiska tillstånd, behöver sådan aktiv tillsyn som har karaktären av övervakning.

Om den enskilde har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov har han eller hon också rätt till insatsen för andra personliga hjälpbehov som inte tillgodoses på annat sätt.

Utredningen av grundläggande behov och andra personliga behov ska föregås av en personkretsbedömning som visar att den enskilde omfattas av personkretsen enligt 1 § 1-3 LSS.

1. I ett första steg utreds sedan den enskildes grundläggande behov och omfattningen av dessa, dels för att säkerställa att han eller hon har behov som motsvarar lagens krav för personlig assistans, dels för att avgöra om den enskilde kan ha rätt till statlig assistansersättning hos försäkringskassan.
2. I ett andra steg bedöms om den enskilde behöver hjälp med andra personliga behov som inte tillgodoses på annat sätt och omfattningen på dessa så kallade övriga hjälpbehov.

Anmälan om assistansersättning till Försäkringskassan

Enligt 15 § 8 LSS ska kommunens handläggare anmäla till Försäkringskassan när någon som har ansökt om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS kan antas ha rätt till assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken. Kommunens anmälan bör vara skriftlig. För rätt till assistansersättning krävs att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § LSS. En sådan behovsanmälan kräver inte den enskildes samtycke och kan göras utan att därmed bryta mot gällande sekretess. LSS-handläggaren ska dock alltid informera den enskilde innan en anmälan om assistansersättning görs. Det finns en speciell blankett för ändamålet, *Anmälan från kommunen - behov av personlig assistans* (FK 3078).

För mer information se försäkringskassans vägledning om assistansersättning 2003:6 version 22.

Ansvar för personlig assistans

Kommunen ansvarar för personlig assistans enligt LSS i de fall den enskildes grundläggande behov inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka. Försäkringskassan ansvarar för assistansersättning för personlig assistans enligt 51 kap SFB i de fall den enskildes grundläggande behov överstiger i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka. Kommunen har alltid kostnadsansvar för de 20 första timmarna per vecka i alla beslut om assistansersättning som fattas med stöd av socialförsäkringsbalken. Bedömningen ska utgå från samma ovanstående principer av både kommunen och försäkringskassan.

Kommunen har ett yttersta ansvar för insatsen personlig assistans. Med det avses enligt förarbetena bland annat att kommunen ska, utifrån den enskildes val, antingen anordna personlig assistans eller att ge ekonomiskt bidrag till skäligen kostnader för att enskilda ska kunna ordna insatsen på annat sätt än genom kommunen (prop.1992/93: 159). Om en

assistansberättigad har valt en annan assistansanordnare än kommunen har inte kommunen skyldighet att varaktigt tillhandahålla punktinsatser (HFD mål 2553-12). Punktinsatser ska den assistansanordnare som har huvuduppdraget tillhandahålla. Detta gäller även om den enskilde beviljats assistansersättning av försäkringskassan.

Med punktinsatser avses kortare insatsbesök under den tid som personlig assistent inte finns på plats. Punktinsatser kan göras under hela dygnet.

Bedömning av grundläggande behov

Vid bedömning av behov av stöd och hjälp med de grundläggande behoven ska en beräkning göras av det sammantagna antalet timmar för de olika behoven:

- *att sköta sin personliga hygien*
- *att inta måltider*
- *att klä av och på sig*
- *att kommunicera med andra*
- *och annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den enskilde*

Det är tiden för den aktiva insatsen för att tillgodose var och ett av de grundläggande behoven i sin helhet som ska beräknas med hänsyn till den enskildes individuella behov.

Den enskilde kan behöva hjälp med ett, flera eller samtliga grundläggande behov. För rätt till personlig assistans krävs inte att den enskilde behöver hjälp med samtliga grundläggande behov. Det är däremot viktigt att ta ställning till alla grundläggande behov, så att det framgår i utredningen om något av dessa inte är aktuellt att bedöma, t.ex. om den enskilde inte behöver hjälp med att kommunicera. Vid bedömningen av de grundläggande behoven krävs att den enskilde behöver ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer. Behovet av personlig assistans för de grundläggande behoven beräknas med hänsyn till den tid det tar att tillgodose behovet. Tid för dubbelassistans skattas med i beräkningen.

Det krävs inte någon bestämd tidsmässig omfattning av grundläggande behov för att vara berättigad till personlig assistans. Samtidigt är det inte självklart att en person som endast i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med de grundläggande behoven utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. En bedömning avses där hänsyn tas till gällande rättspraxis.

Personlig hygien

Att sköta sin personliga hygien ska anses vara av en mycket personlig karaktär. I personlig hygien ingår till exempel att tvätta sig, torka sig på kroppen och i håret, raka sig, borsta tänderna, smörja in kroppen och att ta hjälp vid toalettbesök. Det grundläggande behovet personlig hygien handlar typiskt sett att hålla sig ren och liknande behov. Det bör exempelvis inte handla om sminkning, eftersom det inte syftar till att hålla sig ren. Hjälp med ett behov inom personlig hygien kan vara delvis ett grundläggande behov och delvis ett annat personligt behov, om personen till exempel vill tvätta sig och samtidigt bada varmt av annat skäl än att bli ren (jmf HFD 2012 ref.41) Hur ofta det grundläggande behovet behöver tillgodoses och hur lång tid det tar måste avgöras genom en bedömning i det enskilda fallet, särskilt utifrån vad som är

rimligt i förhållande till den enskildes funktionsnedsättning

Inta måltider

Hjälp med måltider kan språkligt gälla allt från att bestämma vilken mat man ska äta, matlagning, duka fram och av maten, få mat på tallriken och hålla upp dryck, skära och dela maten och att inta måltiden.

HFD har i en dom (HFD 2018 ref. 21) klargjort vad som ingår i det grundläggande behovet måltid. Det avgörande är att kroppen tillförs den näring som behövs. Hur näringen intas är inte avgörande. Även andra sätt att tillgodose en persons näringsbehov än att föra mat till munnen kan alltså innefattas i begreppet måltid.

För att hjälp med måltiden ska beaktas i bedömningen av de grundläggande behoven krävs dock att den försäkrade behöver hjälp med intagande av måltiden (jfr prop. 1992/93:159s. 64 och 174). Med det menas att den försäkrade behöver hjälp av en annan person med att föra maten till munnen.

Intagande av måltid kan också avse situationer när den försäkrade inte är fysiskt förhindrad att föra maten till munnen, men inte förstår att han eller hon ska göra det och därför måste matas (KRNJ 3650-10). Det kan exempelvis gälla personer med kognitiva funktionsnedsättningar och demenssjukdomar. I intagande av måltid ingår även att tugga och svälja maten och att hjälpa en person som har satt i halsen.

Övriga moment runt måltiden som hjälp med att lägga upp mat, duka fram och av mat, att få mat på tallriken, att skära och dela mat anses inte vara hjälp med grundläggande behov (RÅ 2009 ref. 57). Dessa moment kan däremot ingå i andra personliga behov.

För det grundläggande behovet måltider är den tid det tar att föra maten till munnen som ska ingå i beräkningen. Även den tid som behövs för att personen ska få tugga och svälja maten och eventuellt få hjälp med att få upp mat som satts i halsen räknas med, om personen dessutom behöver hjälp med att få eller föra maten till munnen.

Vissa personer kan inte ta in föda genom munnen utan får det på annat sätt. Då finns det skäl att utreda om åtgärden ska bedömas som hälso- och sjukvård eller egenvård. Om åtgärden bedöms vara egenvård ska det utredas vilka moment som avser det grundläggande behovet måltid.

Högsta förvaltningsdomstolen har i dom 2018 ref. 21 uttalat att näringstillförsel i form av sondmatning ingår i begreppet måltid och är ett grundläggande behov. Om sondmatningen utförs som egenvård ska en bedömning göras av vilken hjälp som är tillräckligt privat och integritetskänslig. En individuell bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

Klä av och på sig

Även hjälp med av- och påklädning måste vara av mycket personlig karaktär för att det ska ses som ett grundläggande behov i lagens mening. Hjälp med att ta av och på kläder som är närmast kroppen, som underkläder, tröja, kjol och byxor är i regel mycket privat och känslig för den personliga integriteten. Hjälp med att ta på och av vissa proteser kan också vara av sådan karaktär. Detta grundläggande behov är avgränsat till den konkreta situationen att få

kläderna på och av sig. Det gäller oavsett när det sker på dygnet och oavsett sammanhanget.

Hjälp med att ta på och av sig ytterkläder och skor är normalt inte mycket privat och känsligt för den personliga integriteten eftersom man har kläder under. När det gäller personer med allvarlig smärtproblematik eller svårartad bensmärhet kan behov av hjälp med ytterkläder betraktas som grundläggande behov eftersom hjälpen till följd av smärtan kan kännas som en kontakt in på bara kroppen. Den bedömningen måste göras i det enskilda fallet.

Andra behov av hjälp med t.ex. klädvård, att plocka fram eller undan kläder, ingår inte i grundläggande behov, men kan räknas med i andra övriga hjälpbehov.

Kommunicera med andra

Med grundläggande behov för att kommunicera med andra avses att den enskilde behöver ha ytterligare en person närvarande för att över huvud taget kunna kommunicera och samspela med andra. Vid grundläggande behov med att kommunicera krävs att den som ger stödet har en ingående kännedom om den enskildes uttryckssätt och förmåga att förstå och uppfatta andra.

För att kommunikation ska bedömas som ett grundläggande hjälpbehov krävs att tre förutsättningar är uppfyllda. En annan person (den personliga assistenten) ska behöva

- kunskap om kommunikationsformen
- kunskap om funktionsnedsättningen
- särskild kunskap om personen med funktionsnedsättningen.

Hjälpen ska alltså avse något annat än enbart tolkhjälp. Det ska krävas särskild kunskap om personen för att kommunicera med honom eller henne, exempelvis hur han eller hon reagerar i olika situationer och på olika stimuli samt vad olika uttryck betyder. Särskild kunskap handlar om vad som krävs för att hjälpa personen att kommunicera med andra. Att en personlig relation kan underlätta och förbättra tolkningen påverkar inte bedömningen. (HFD 2018 ref. 44)

Syftet med det grundläggande hjälpbehovet kommunicera med andra är att möjliggöra för personen att både upprätthålla och skapa sociala kontakter med andra människor. Det behöver alltså inte vara visat att personen i dag har många sociala relationer, men man behöver ändå bedöma sannolikheten utifrån personens önskan att upprätthålla sociala relationer. En bedömning behöver alltså göras av personens behov av hjälp med kommunikation. Det är viktigt att utreda i vilka situationer behovet av hjälp med att kommunicera uppstår för att nå delaktighet i den avsedda situationen. Bedömningen måste därför ske utifrån personens individuella förutsättningar – att lämna och ta emot ett budskap såväl som mottagarens möjlighet att förstå och svara upp på budskapet.

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskap

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den försäkrade kan endast komma ifråga för personer som har en psykisk funktionsnedsättning. Det klargjordes i HFD 2015 ref. 46. Om personen har en psykisk funktionsnedsättning, men behovet av hjälp av någon med ingående kunskaper inte är en följd av den psykiska funktionsnedsättningen, kan inte tid för sådan hjälp

beaktas som grundläggande behov. För att ett behov av hjälp av någon med ingående kunskaper om personen ska kunna ses som ett grundläggande behov måste behovet av hjälp också kunna kopplas till de andra grundläggande behoven, det vill säga hjälp med personlig hygien, måltider, att klä av och på sig eller att kommunicera med andra

Av exemplen i förarbetena framgår att med annan hjälp som förutsätter ingående kunskap avses så kallade kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser. När hjälpbehovet enbart gällt åtgärder för att aktivera och motivera personen, har hjälpen enligt rättspraxis inte ansetts avse de grundläggande behoven. Det har den däremot ansetts göra när personen, i huvudsak på grund av sitt psykiska tillstånd, krävt sådan aktiv tillsyn som närmast haft karaktären av övervakning. (RÅ 1997 ref. 23 I, RÅ 2000 not. 97, RÅ 2010 ref. 17 och RÅ 2003 ref. 33).

Med annan hjälp som förutsätter *ingående kunskaper* om den funktionshindrade menas enligt praxis *aktiv tillsyn av övervakande karaktär*. HFD har använt olika begrepp för att beskriva hur aktiv tillsynen måste vara men grundtanken är att tillsynen ska vara kvalificerad och syfta till att

- förmå personen att själv utföra något av de andra grundläggande behoven (kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser) eller
- begränsa allvarliga konsekvenser av ett utåtagerande beteende (att egendom skadas eller att personen skadar sig själv eller andra).

Aktiv tillsyn av övervakande karaktär med kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser syftar till att förmå personen att själv utföra något av de andra grundläggande behoven och det finns därigenom en koppling till de andra grundläggande behoven. Att insatserna ska vara kvalificerade innebär att det inte är tillräckligt med allmänna motivations- och aktiveringsinsatser, till exempel påminnelser och praktiska instruktioner (RÅ 2003 ref. 33).

Aktiv tillsyn av övervakande karaktär för att begränsa allvarliga konsekvenser av ett utåtagerande beteende syftar till att begränsa främst skador på personen själv eller andra, men även skador på egendom. Avsaknad av insikt om vad som är farligt, oförutsägbarhet i beteendet, impulsstyrighet, avsaknad av konsekvenstänkande och rymningsbenägenhet kan ha betydelse i bedömningen. Tillsynen har inte någon direkt koppling till något annat grundläggande behov.

För att aktiv tillsyn av övervakande karaktär ska vara ett grundläggande behov måste det krävas att assistenten har ingående kunskaper om personen för att kunna utföra tillsynen. Varken lagtext eller förarbeten ger en tydlig definition av vad som avses med ingående kunskaper men redan av definitionen av assistans enligt 9 a § LSS framgår att med personlig assistans avses ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer. Det betyder att ingående kunskaper således handlar om något *mer än*

- ett personligt utformat stöd
- personalkontinuitet
- kännedom om funktionshindret (jfr RÅ 2003 ref. 33).

Om grundläggande behov inte finns

Personer med funktionsnedsättning som omfattas av LSS personkrets men som inte behöver hjälp med de grundläggande hjälpbehoven kan inte beviljas insatsen personlig assistans. Dessa personer kan däremot ha rätt till andra insatser enligt LSS, exempelvis ledsagarservice,

för att tillgodose behov av stöd och service, eller till bistånd enligt SoL, exempelvis boendestöd eller hemtjänst.

Beräkning av sammanlagd tid för grundläggande behov

Den enskildes behov av insatsen personlig assistans för grundläggande behov kan, beroende på hans eller hennes individuella livssituation, variera i omfattning mellan olika veckor, olika dagar, helger och vardagar osv. Det kan t.ex. vara fallet när de grundläggande behoven helt eller delvis tillgodoses i skola, förskola och daglig verksamhet under skolveckor och arbetsveckor. Tid för grundläggande behov som tillgodoses i andra verksamheter ska som huvudregel *inte* räknas med. Ett tillvägagångssätt för att beräkna den sammanlagda tiden är:

1. Beräkna tiden per vecka för de totala grundläggande behoven. Utgå från en normal vecka för den enskilde.
2. Beräkna sedan i snitt hur många timmar per vecka som den enskilde har verksamhet där personlig assistans inte ingår i beslutet, där behov av stöd och service tillgodoses av personal i verksamheten. Hänsyn vid tidsberäkning ska tas till att alla grundläggande behov som inte tillgodoses i en annan verksamhet t. e x. morgonhygien, på- och avklädning, morgon och kväll. Lägg till eventuellt antal timmar som behövs vid semester, lov eller annan ledighet.
3. Multiplicera sedan tiden för den uträknade genomsnittliga veckan enligt punkt 3 med 4,3 för att få fram antal timmar per månad

Andra personliga hjälpbehov

Efter bedömningen av de grundläggande behoven bedöms i ett andra steg behovet av personlig assistans för andra personliga hjälpbehov som inte faktiskt tillgodoses på något annat sätt (9 a § andra stycket LSS). För att en viss insats ska kunna nekas på grund av att behovet tillgodoses på annat sätt, ska behovet enligt lagens förarbeten tillgodoses rent faktiskt på något annat sätt. Andra personliga hjälpbehov kan till exempel vara behov av hjälp med att träna, tillsyn, sköta sitthem, med att utöva sina fritidsintressen, behov av ledsagning eller annat som leder till att den enskilde kan leva ett liv så likt andras som möjligt.

Vissa andra personliga hjälpbehov kan även uppstå i anslutning till de hjälpsituationer som ingår i de grundläggande behoven, t.ex. med att laga mat eller att ta fram och välja ut kläder. De moment som finns före respektive efter själva det grundläggande behovet kan räknas till andra personliga hjälpbehov i den enskildes dagliga livsföring.

Exempel:

- Om den enskilde har behov av hjälp med det grundläggande behovet att äta och dricka räknas tid för att ställa i ordning före och efter maten som andra personliga behov. Tid för matlagning och diskning räknas också in i tiden för andra personliga hjälpbehov.
- Om den enskilde har behov av hjälp med det grundläggande behovet att klä på sig och av sig räknas även behov av hjälp med att ta på och av sig ytterkläder som ett annat personligt behov. Klädvård, att plocka fram eller undan kläder ingår också i andra

personliga hjälpbehov.

- Till andra personliga hjälpbehov kan även behov av hjälp med träning för att uppehålla och förstärka funktionsförmågan räknas. Den personliga assistenten ska i vissa fall, efter att ha fått särskilda instruktioner av till exempel habiliterings- eller rehabiliteringspersonal, kunna utföra enklare insatser av detta slag. Om den enskilde har ett sådant hjälpbehov kan det räknas in i tiden för andra personliga hjälpbehov som ska tillgodoses genom insatsen personlig assistans.
- Behov av hjälp med enklare hälso- och sjukvård kan tillgodoses genom personlig assistans efter delegation av ansvarig hälso- och sjukvårdspersonal eller om det bedömts att en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård enligt SOSFS 2009:6.
- För att hjälp med andra personliga behov ska betraktas som personlig assistans måste de utföras tillsammans med den enskilde, som ett led i det personliga stödet. Tid för städning, inköp och liknande som görs tillsammans med den enskilde som ett led i det personliga stödet ska tas med i beräkningen av det totala behovet av personlig assistans. Om den enskilde vill ha städning, inköp eller liknande uppgifter utförda på tider då han eller hon själv arbetar eller deltar i annan verksamhet och inte är hemma är det inte möjligt att få uppgifterna utförda som personlig assistans.
- Tid för behov av s.k. dubbel assistans ska räknas med i tiden för andra personliga hjälpbehov, om behovet av den andra eller fler assistenter avser dessa hjälpbehov.

Beräkning av den totala tidsåtgången för andra personliga hjälpbehov

Den tid det tar för att tillgodose den enskildes andra personliga hjälpbehov ska utredas och beräknas. Det är viktigt att uppmärksamma om behovet varierar över dygnet, från dag till dag, mellan vardagar och helger eller uppstår i samband med någon annan ledighet. I utredningen ska även andra samhällsinsatser som tillgodoser andra personliga hjälpbehov beaktas. Det är tidsåtgången för de aktiva insatserna för att tillgodose vart och ett av de andra personliga behoven i sin helhet som ska beräknas.

Dubbel assistans

Det kan ibland behövas hjälp av flera assistenter samtidigt, s.k. dubbel assistans, t.ex. under resor, när den enskilde bor utanför hemmet, deltar i fritids- och träningsaktiviteter etc. Andra exempel på situationer som kan kräva dubbelassistans är vid rörelseträning för personer med stora rörelsehinder. Behov av två eller fler assistenter samtidigt kan uppstå både i vissa avgränsade moment och under längre perioder. Behovet av dubbel assistans kan uppstå i situationer som gäller dels grundläggande behov och dels andra personliga behov. Det är den faktiska tiden för den andra assistentens aktiva insatser som ska beaktas. Rätt till mer än en personlig assistent samtidigt gäller endast om behov finns och möjligheten att få bidrag enligt lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m., eller hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), har utretts (9 a § fjärde stycket LSS). Den enskilde ska alltså ha undersökt och övervägt alternativa lösningar för behov av dubbel assistans.

Behov som kan härledas till assistenten eller anordnaren ingår inte i bedömningen av rätten till assistans: det är endast den enskildes behov som är styrande. Assistenternas arbetsmiljö är därför inte skäl att bevilja dubbel assistans. Ingen hänsyn ska tas till assistenternas schema eller

deras behov av att kunna lägga ett schema heller.

Beräkningen av den dubbla assistansen avser i normalfallet endast de moment där den dubbla assistansen behövs men undantag kan göras vid allvarliga hälsorisker. Nedanstående dom ger exempel på särskilda omständigheter, livräddande insatser, som domstolen tagit hänsyn till för att bevilja dubbel assistans.

Kammarrätten fann i en dom att en kvinna behövde hjälp av två assistenter under hela tiden vid måltider eftersom kvinnan hade mycket lätt för att sätta i halsen. Det behövdes också två assistenter under en timme efter måltidens slut eftersom kvinnan fick upp mat under denna tid och kunde sätta i halsen. När så skedde hade man en till två minuter på sig för livräddande insatser. Man måste vara två personer eftersom kvinnan då reflexmässigt kastade sig på rygg. Kvinnan vägde 75 kg och var stark. En person måste hålla henne upprätt och en person frilägga hennes luftvägar från de mycket stora mängder segt slem som snabbt bildades. Kammarrätten godtog tre timmars dubbel assistans i samband med måltider på grund av kvävningens risk. (KRNG 4738-01)

Det sammanlagda totala behovet av assistans

All personlig assistans som är nödvändig för att tillgodose grundläggande behov och andra personliga hjälpbehov som inte tillgodoses på annat sätt ska räknas in i det totala behovet. Tid för träning och behandling samt tid för städning, inköp och liknande uppgifter som görs tillsammans med den enskilde, ska medräknas. Tiden ska beräknas individuellt och så detaljerat som situationen kräver.

Stöd vid studier eller arbete

Den tid som den enskilde får sina andra personliga hjälpbehov tillgodosedda i annan verksamhet som arbete, förskola, skola, högskola eller daglig verksamhet ska räknas bort från totala tidsåtgången för andra personliga hjälpbehov.

Personlig assistans under dygnsvila

Personlig assistans kan beviljas under dygnsvila om den hjälp som behövs är av mycket privat karaktär. Personlig assistans under dygnsvila bör motiveras särskilt, t.ex. att den enskilde inte själv klarar av att larma vid behov av hjälp. Det är viktigt att utreda hur behovet ser ut för att därefter kunna ta ställning till om det ska tillgodoses genom aktiva insatser, jour eller beredskap.

Om behovet av hjälp under dygnsvilan är sådant att den personliga assistenten inte utför en aktiv arbetsinsats men finns till förfogande i den enskildes omedelbara närhet betraktas sådan tjänstgöring som tid för jour, där *fyra timmars jour motsvarar en timmes aktiv personlig assistans*. Det innebär att jour i regel endast kan beviljas under dygnsvila. Om den personliga assistenten i stället finns till hands på någon annan plats under dygnsvilan, t.ex. i sitt hem, betraktas sådan tjänstgöring som tid för beredskap, där *sju timmars beredskap motsvarar en timmes aktiv personlig assistans*. Tid för jour och beredskap räknas med i det totala behovet av personlig assistans.

Personlig assistans för barn

Bedömning av barns rätt till personlig assistans sker *dels* enligt samma kriterier som för vuxna med funktionsnedsättning, d.v.s. barnet ska ha behov av hjälp för sina grundläggande

behov och för andra personliga behov, *dels* utifrån vad som sägs i LSS prop. 1992/93: 159 sid. 65-66:

"Personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som på grund av t.ex. hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt. Sådana funktionshinder kan vara någon eller flera kombinationer av t.ex. rörelsehinder, utvecklingsstörning, synskada, hörselskada, epilepsi, andningsproblem, hjärtsjukdom eller extrem infektionskänslighet."

Personlig assistans är till för den personliga och nära hjälp som barnet behöver som inte ingår i det normala föräldraansvaret. Det innebär att man jämför barnets behov med de behov som ett friskt barn i samma ålder har.

Vad gäller föräldraansvaret står följande:

"Det ansvar en förälder har som vårdnadshavare enligt föräldrabalken, att ansvara för barnets personliga förhållande och se till att barnets behov blir tillgodosedda med hänsyn till ålder, utveckling och övriga omständigheter, är detsamma oavsett om barnet har ett funktionshinder eller inte."

Ett normalt föräldraansvar innebär något helt annat än den arbetsinsats ett barn med omfattande funktionshinder kräver. Föräldraansvar kan därför sägas avse den normala vårdnaden av ett barn som alla barn har behov av oavsett funktionshinder. Tiden och insatsen som går åt till att hjälpa ett barn med funktionshinder att äta, sköta sin hygien, klä sig, röra sig, förflytta sig, kommunicera etc., är betydligt mer omfattande och krävande än för andra barn i motsvarande ålder.

Aktiverings- och motiveringsinsatser ingår normalt inte i de grundläggande behoven. Det räcker inte att det finns ett behov av att ha en annan person närvarande för att aktivera och motivera eller påminna och ge instruktioner utan det ska röra sig om praktisk hjälp när det gäller de tre grundläggande behoven personlig hygien, måltider och av- och påklädning.

RegR har i ett avgörande bedömt att behoven av hjälp med de grundläggande behoven i den mening som avses i 9 a § LSS är av begränsad omfattning för ett barn utan funktionshinder i tolv års ålder (RÅ 1997 ref. 23 I). För barn som är 12 år och äldre är det därför inte möjligt att med hänvisning till föräldraansvaret bortse från någon nämnvärd del av den tid som krävs för att tillgodoses barnets grundläggande behov. Slutsatsen av domen är att föräldrar inte har ansvar för att tillgodoses de grundläggande behoven rent praktiskt för barn i tolv års ålder.

Förälderns ansvar för ett barns omvårdnad är mer omfattande ju yngre barnet är.

Vid utredning om ett barns behov av personlig assistans med de grundläggande behoven är det lämpligt att utreda barnets totala behov av hjälp med samtliga grundläggande behov. Därefter tar man ställning till vad av det totala behovet av hjälpen med de grundläggande behoven som beror på funktionshindret och jämför med vad ett barn utan funktionsnedsättning i samma ålder behöver hjälp med. Det är alltså det extra omvårdnadsbehovet som ska ligga till grund för rätten till personlig assistans. För barn i tolv års ålder och därutöver bedöms behovet av personlig assistans för de grundläggande

behoven på samma sätt som för vuxna. Åldersadekvata behov är behov som är rimliga utifrån barnets ålder. Detta gäller oavsett om barnet är yngre eller äldre än tolv år.

En översikt av kammarrättersdomar visar att föräldraansvaret överlag är omfattande och långtgående för barn upp till och med fem års ålder när det gäller behov av hjälp med de grundläggande behoven. I enlighet med HFD-praxis är det enbart när barnet har ett mycket speciellt vårdbehov som föräldraansvaret inte ska beaktas (RÅ 2008 ref. 17 och HFD 2011 not. 165).

Vid bedömningen av hjälp med kommunikation fäster kammarrätterna vikt vid om barnet har uppnått skolåldern eller inte. För barn till och med fem års ålder har behovet av hjälp med kommunikation i samtliga fall ansetts ingå i det normala föräldraansvaret. Bedömningen har gjorts med hänvisning till att barn i förskoleåldern normalt inte har så omfattande kontakter med andra eller aktiviteter tillsammans med andra barn utanför förskola och familj som kräver en förälders medverkan för att kommunicera med sin omgivning i vanliga sociala situationer. Däremot har hjälp med kommunikation i vanliga sociala situationer utanför skola och familj från sexårsåldern i princip ansetts falla utanför föräldraansvaret.

RÅ 2010 ref. 17 har HFD konstaterat att det inte finns något föräldraansvar för hjälp med kommunikation och aktiv tillsyn av övervakande karaktär för en nioåring.

Makars gemensamma ansvar

En persons behov av hjälp kan tillgodoses genom det gemensamma ansvar för hem och hushåll som finns makar emellan (1 kap. 2 § äktenskapsbalken). I ett sådant fall är behovet också tillgodosett på ett annat sätt, enligt 7 § LSS.

HFD har i två domar berört frågan om hur rätten till assistansersättning påverkas av det ansvar som makar har gentemot varandra. Målen rörde två kvinnor med omfattande funktionshinder som var beroende av hjälp för att klara sina grundläggande behov. HFD framhöll att det behov av jour och beredskap som fanns i allt väsentligt fick anses vara tillgodosett av de hemmavarande makarna. Vidare fastslog domstolen att makar har ett gemensamt ansvar för hushållet, och detta medförde att kvinnornas makar ansågs kunna stå för en stor del av göromålen i detta hänseende.

Däremot skulle – med tanke på syftet med assistansreformen att funktionshindrade ska kunna leva som andra – en del av behovet som avsåg skötseln av hushållet tillgodoses genom personlig assistans. (RÅ 1997 not. 165, jfr prop. 1992/93:159 s. 175–176)

Kammarrätten i Göteborg har i ett mål tagit ställning till i vilken utsträckning makars ansvar för varandra omfattar aktiva insatser som sker under natten. Ärendet gällde en kvinna som behövde hjälp med toalettbesök under natten. Kammarrätten bedömde att aktiva insatser som är regelbundet återkommande och som inte är av obetydlig omfattning i regel inte bör anses falla under makars ansvar för varandra. Insatsens karaktär bör också beaktas med hänsyn till vilka uppgifter makar normalt kan förväntas utföra åt varandra. (KRNG 437-11)

Kammarrätten i Göteborg har även funnit att en make/maka som också var personlig assistent inte ska behöva riskera sin egen hälsa för att tillgodose sin makes behov inom ramen för det ansvar som makar har gentemot varandra. Rätten fann att mannen hade rätt till

assistansersättning i form av jour (väntetid) under natten. (KRNG 2086–11)

Tillstånd vid personlig assistans

IVO kräver tillstånd för utförare av personlig assistans enl. 9 § 2 LSS. En fysisk person som beviljats ekonomiskt stöd för personlig assistans/ assistansersättning och som själv anställer sina personliga assistenter behöver inte ansöka om tillstånd men ska anmäla detta till IVO. Detsamma gäller personer som anställer assistenter åt sitt minderåriga barn.

Föräldrar med funktionsnedsättning

Omvårdnad av barn till en person med funktionsnedsättning är som huvudregel inte en arbetsuppgift för den personliga assistenten. Undantag kan göras under den första tiden då barnet känslomässigt och praktiskt är totalt beroende av sin förälder. Det är då naturligt att assistenten hjälper den enskilde att klara den praktiska omvårdnaden av barnet. Vid bedömningen av förälderns behov av personlig assistans ska barnperspektivet beaktas och även om barnet har behov av stöd.

Vårdbidrag och personlig assistans

Vårdbidrag från Försäkringskassan kan ersätta merkostnader som uppkommer på grund av barnets funktionsnedsättning eller sjukdom och en del av det inkomstbortfall som barnets omvårdnad kan medföra om en förälder måste avstå från förvärvsarbete.

Vårdbidrag påverkar inte rätten till personlig assistans.

Däremot påverkas vårdbidraget när insatsen personlig assistans beviljas. Vid en ansökan ska LSS-handläggaren informera om att vårdbidraget ofta reduceras som en följd av ett beslut om personlig assistans. Det är vårdnadshavarens ansvar att informera om de förändrade förhållandena till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan begär uppgifter från kommunen är LSS-handläggaren skyldig att svara. LSS-handläggaren är även skyldig att informera Försäkringskassans handläggare vid förändringar av LSS-insatserna som kan påverka assistansersättningen.

Personlig assistans vid fyllda 65 år

Rätten till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS finns kvar när den enskilde fyller 65 år om insatsen har beviljats innan han eller hon har fyllt 65 år, eller att ansökan om sådan insats inkommer till kommunen senast dagen före 65-årsdagen och därefter blir beviljad.

Insatsen personlig assistans enligt LSS får inte utökas efter det att den enskilde fyllt 65 år. Däremot kan den enskilde ansöka om SoL-insatser från biståndshandläggarna inom äldreomsorgen.

Retroaktiv ersättning

Som huvudregel gäller att Försäkringskassan kan bevilja assistansersättning retroaktivt en månad före den månad då ansökan eller anmälan från kommunen har gjorts och att kommunen därmed kan få retroaktiv ersättning för motsvarande period. Detta gäller under förutsättning att den enskilde har haft personlig assistans enligt 9 § 2 LSS under tiden och att kostnaden för den personliga assistansen kan påvisas.

Tillfällig utökning av personlig assistans

Förutsägbara, kontinuerliga situationer i den dagliga livsföringen ligger till grund för behovsbedömningen av assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken SFB. Den enskilde kan begära tillfällig utökning av personlig assistans hos LSS-handläggaren vid tillfälligt utökat behov av personlig assistans utöver vad som beviljats inom ramen för den statliga assistansersättningen.

Merkostnader vid ordinarie assistents sjukdom

En funktionshindrad, som uppbär ersättning enligt 51 kap. SFB och som själv anordnar sin assistans eller har en assistansanordnare kan vid ordinarie assistents sjukdom vara berättigad att enligt 9 § 2 LSS begära ersättning för faktiska merkostnader. Den enskilde ska själv ansöka om insatsen enligt 9 § 2 LSS hos LSS-handläggaren. Beslut om skälig ersättning kan av praktiska skäl tas för två år i taget om den enskilde för varje begäran om ersättning redovisar styrkta merkostnader. Se vidare rutin om merkostnader och cirkulär 2006:39 från Sveriges kommuner och landsting, SKL.

Ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS

Ledsagning kan ges som en insats i form av ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS eller 4 kap. 1 § SoL. Insatsen har en karaktär av personlig service vilket kan innebära hjälp vid behov med av- och påklädning av ytterkläder, hjälp vid toalettbesök, hjälp vid måltidssituationer och vid kommunikering. Om den enskilde har ett beslut om personlig assistans ska ledsagning ingå i insatsen. Ledsagning vid färdtjänst och riksfärdtjänst regleras av Färdtjänstlagen och Lagen om riksfärdtjänst.

Ledsagarservice enligt LSS

Ledsagarservice enligt LSS syftar till att underlätta för den enskilde att ha kontakt med andra och därmed bryta en isolering. Insatsen är personlig service och ska anpassas efter den enskildes individuella behov. Insatsen kan ges för att delta i fritidsaktiviteter eller att besöka vänner. Hänsyn ska tas till vad som är normalt att göra utifrån den enskildes ålder. Vad som ingår i ett normalt föräldraansvar ska beaktas vid utredning om ledsagarservice till barn. Den enskilde ska kunna använda de beviljade ledsagartimmarna med en flexibilitet utifrån önskemål och med hänsyn till att planerade aktiviteter kan ändras.

Ledsagarservice och bostad med särskild service

Om den enskilde bor på i en bostad med särskild service enligt 9 § 8 eller 9 § 9 LSS ingår fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter. Personal ska planera för att den enskilde får tillgång till fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter. Ett behov av ledsagarservice ska faktiskt vara tillgodosett av boendet.

Ledsagning utomlands

Lagstiftarens avsikt har varit att insatsen ledsagning enligt LSS ska vara en tämligen begränsad insats i syfte att genomföra enklare aktiviteter och bryta isolering. HFD bedömer att utrikes semesterresor generellt inte är en sådan enklare aktivitet som omfattas av insatsen ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS (HFD mål nr. 78-11, 12 oktober 2011).

Omkostnader för ledsagare

Enligt Högsta förvaltningsrättens dom 14 februari 2011 (mål nr 2746-09) saknar LSS möjlighet för kommunen att utge ekonomiskt stöd till kostnader som inte avser personlig assistans. Anspråk på ekonomisk ersättning för utlägg kan därför bara prövas enligt socialtjänstlagen.

Medföljare på semesterresa

Riktlinjerna ska utgå från att en enskild med en funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv som andra utan funktionsnedsättning. Ledsagning och omkostnader vid semesterresor ska ansökas enligt SoL. Den enskilde kan ansöka om utökad assistans om redan beviljad assistansersättning inte räcker till de antal timmar som den enskilde har behov av. Omkostnader för resa och uppehälle för assistansen ska i första hand bekostas av assistansersättningens del för övriga assistansomkostnader. För mer detaljerad information om vad som ingår assistansersättningen, se Försäkringskassans vägledning – Assistansersättning, vägledning 2003, version 12.

Kontaktperson enligt 9 § 4 LSS

Kontaktperson enligt LSS är ett icke professionellt stöd där kontaktpersonens främsta uppgift är att vara medmänniska och kamrat. Kontaktpersonen ska underlätta ett självständigt liv i samhället och kunna ge råd i situationer som inte är av komplicerad natur. Den kan hjälpa till att bryta isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamhet. Kontaktperson är ett personligt stöd för att underlätta ett självständigt liv i samhället.

Begäran om insatsen kontaktperson enligt 9 § 4 LSS prövas alltid individuellt men generellt gäller att den som har insatsen bostad med särskild service enligt 9 § 8 LSS eller 9 § 9 LSS inte beviljas insatsen kontaktperson. Dessa insatser bedöms tillgodose intentionerna i insatsen kontaktperson (*Kammarrätten Göteborg mål nr 916-06, Kammarrätten Stockholm mål nr 4568-08*)

Ersättning

Socialkontorets ersättning utgår från Sveriges kommuner och landstings, SKL:s årliga cirkulär: *Ersättning kontaktperson och kontaktfamilj/stödfamilj som korttidsvistelse LSS och Ersättning till kontaktfamilj och kontaktperson enligt Sol.*

Avlösarservice i hemmet enligt 9 § 5 LSS

Avlösarservice innebär att en person tillfälligt övertar omvårdnaden från anhöriga eller andra närstående. Utgångspunkt för insatsen är den enskildes hem. Avlösarservice skall kunna ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer. Det är ofta av stor vikt att kunna få avlösarservice med kort varsel. Det finns inga riktlinjer för omfattningen av avlösarservice utan bedömningen skall göras utifrån individuella behov, och för barn med hänsyn tagen till barnets ålder och föräldraansvaret.

Föräldrar och syskon till en enskild med funktionsnedsättning behöver ofta avlösning för att kunna genomföra egna aktiviteter, t ex studier, fritid, kultur. Avlösning kan även vara en förutsättning för att föräldrarna skall kunna ägna sig åt syskon till barnet med funktionsnedsättning. Avlösaren tar inte ansvaret för andra hemmavarande syskon. Avlösaren kan göra aktiviteter i närmiljön men för aktiviteter utanför hemmet ska begäran göras av ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS. Inga omkostnader för avlösaren ingår i insatsen. Det är

föräldrarnas/ vårdnadshavares ansvar att hämta och lämna barn vid förskola/skola. Behov av skolresor bedöms av utbildnings- och kulturkontorets controller av elevstöd.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9

§ 6 LSS

Korttidsvistelse innebär att en funktionshindrad person under kortare eller längre period vistas i ett korttidshem, hos en korttidsfamilj eller i lägerverksamhet. Korttidsvistelse kan beviljas då vårdnadshavare/anhörig behöver avlösning och/eller om den enskilde har ett behov av miljöombyte. Insatsen kan fungera både som en regelbunden insats och en insats vid akuta behov. Ungdomen kan vid behov beviljas taxiresa från verksamheten för korttidsvistelse och till hemmet samt till och från verksamheten för korttidsvistelse under lov dagar.

Ramavtal

Danderyds socialnämnd har tillsammans med ett flertal nordost kommuner ett ramavtal med korttidshem som den enskilde i första hand ska välja mellan när insatsen har beviljats.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt 9

§ 7 LSS

Rätten till skolbarnomsorg gäller för alla barn till och med juni månad det år som ungdomen fyller 13 år oavsett vilken årskurs som ungdomen går i.

Från och med juli det år ungdomen fyller 13 år kan han eller hon ha rätt till insatsen korttids tillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år ska ge ungdomen en trygg situation och meningsfull sysselsättning när föräldrarna arbetar. Behoven kan vara mycket varierande och korttidstillsynen ska utformas flexibelt med utrymme för individuella lösningar. Vissa ungdomar kan behöva tillsyn och hjälp i hemmet. För andra kan kommunens reguljära fritidsverksamheter med personligt stöd vara det bästa alternativet. I vissa situationer kan det vara lämpligt att anordna särskilda grupper för att tillgodose önskemål som kan finnas bland funktionshindrade ungdomar om att träffa andra ungdomar i en likartad situation. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år erbjuds vardagar före och efter skoldagar samt under lov.

Om barnet/ungdomen bor i en bostad med särskild service för barn eller ungdomar ska behov av korttidstillsyn i första hand tillgodoses inom ramen för boendet. Ungdomen kan vid behov beviljas taxiresa från verksamheten för korttidstillsyn och till hemmet samt till och från verksamheten för korttidstillsyn under lov dagar.

Ramavtal

Danderyds socialnämnd har tillsammans med ett flertal nordost kommuner ett ramavtal med verksamheter som har korttidstillsyn för skolungdom över 12 år som den enskilde i första hand ska välja mellan när insatsen har beviljats.

Bostad med särskild service för barn och ungdomar enligt 9 § 8 LSS

Socialnämnden ska i första hand verka för att barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska kunna växa upp i föräldrahemmet. Insatsen boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet ska först komma

ifråga då barnet/ ungdomen, trots stödinsatser inte kan bo kvar i föräldrahemmet. Insatsen ska ses som ett komplement till föräldrahemmet och föräldrar/vårdnadshavare begär eller ansöker om insatsen. Insatsen kan ges antingen i ett familjehem eller i en bostad med särskild service och det är föräldrar/vårdnadshavare som väljer i vilken form som insatsen ska ges. I en bostad med särskild service bor några barn eller ungdomar tillsammans med tillgång till personal dygnet runt. Omvårdnad ingår i insatsen och behoven är ofta omfattande och medicinskt komplicerade.

På grund av en speciell funktionsnedsättning kan barnet/ungdomen behöva bo på en annan ort för att få tillgång till undervisning. Dessa ungdomar har oftast inte samma omfattande omvårdnadsbehov. En bostad med särskild service för barn och ungdomar ska ha tillstånd från IVO för att kunna bedriva verksamhet.

Ramavtal

Danderyds socialnämnd har tillsammans med ett flertal nordost kommuner ett ramavtal med bostäder med särskild service för barn och ungdomar som den enskilde i första hand ska välja mellan när insatsen har beviljats.

Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS

Allmänna principer och förutsättningar

Bostad med särskild service kan bli aktuellt då den funktionshindrade, trots stöd, inte klarar ett vanligt boende. Boendeformerna är gruppboende, serviceboende och annan särskilt anpassad bostad där enskilda bor i egna lägenheter. Lägenheterna ska vara fullvärdiga och hyreslagens regler ska tillämpas. I gruppboende och serviceboende ingår omvårdnad, stöd till fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter som ska ges av en fast personalgrupp. När den enskilde ansöker om bostad med särskild service för vuxna ska hon/han vara beredd att flytta inom tre månader efter LSS-handläggaren har fattat beslut.

Danderyds socialnämnd har ansvar för hälso- och sjukvård i service- och gruppboende enligt med hälso- och sjukvårdslagen (HSL § 18) om kommunal hälso- och sjukvård upp till sjuk-sköterskenivå, sjukgymnast/fysioterapeut och arbetsterapeut. Dessa bestämmelser ingår i avtalen med utförarna av insatsen bostad med särskild service enligt 9 § 9 LSS.

Vid önskemål om parboende ska socialnämnden pröva möjligheten att tillmötesgå önskemålet.

Gruppboende

Gruppboende är för enskilda som har ett så omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov att det behövs personal mer eller mindre kontinuerligt dygnet runt, med vaken natt eller sovande jour. I insatsen ingår att det ska finnas fast personal i själva gruppboenden. Antalet lägenheter i en gruppboende utgörs normalt av fem till sex lägenheter. En gruppboende kan ligga i ett vanligt flerfamiljshus eller i ett friliggande småhus. I en gruppboende ska det även finnas gemensamma utrymmen för umgänge.

Serviceboende

En servicebostad utgörs av fullvärdiga lägenheter som är geografiskt samlade. Personligt stöd skall ges i den omfattning den enskilde behöver det. Detta stöd skall utgå från en fast personalgrupp. Stöd kan vid behov erbjudas enskilda dygnet runt, oftast med sovande jour nattetid. De som bor i en servicebostad ska ha tillgång till gemensamhetslokal eller träffpunkt. I anslutning till dessa utrymmen kan även personalens bas inrymmas. En servicebostad kan vara lämplig för en enskild som inte klarar av att bo i ett ordinärt boende men inte har ett så omfattande behov att en gruppboende är en aktuell insats.

Annan särskilt anpassad bostad enligt LSS

En särskilt anpassad bostad är ofta en fullvärdig lägenhet i det normala bostadsbeståndet som är utformad och anpassad efter den enskildes behov. I beslutet ingår inte någon stöd- och serviceinsats eller fritids- och kulturverksamhet.

Om den enskilde inte har behov av grupp- eller servicebostad då kan man pröva rätten till särskilt anpassad bostad om personen framför önskemål om detta. En annan särskilt anpassad bostad är ofta en fullvärdig lägenhet i det normala bostadsbeståndet som är utformad och anpassad efter den enskildes behov. I bostaden ingår enbart viss grundanpassning till fysiska funktionsnedsättningar och behovet av stöd. I bostaden ska inte vara alltför omfattande (RÅ 2010 ref. 91). I beslutet ingår inte någon stöd- och serviceinsats eller kultur- och fritidsverksamhet. Annan särskilt anpassad bostad hyrs alltid ut i andra hand av Danderyds kommun.

Förhandsbesked enligt LSS

En ansökan om förhandsbesked ska handläggas på samma sätt som om den enskilde redan var bosatt i kommunen. Ett förhandsbesked är giltigt sex månader från och med den dag som insatsen/insatserna blev tillgänglig/tillgängliga för den enskilde.

Avtal med annan kommun eller enskild utförare om insatser och bibehållet kostnadsansvar

Socialnämnden får avtala med någon annan om att utföra insatser med bibehållet ansvar enligt 17 § LSS. Om socialnämnden avtalar med en annan kommun eller enskild utförare i annan kommun behåller socialnämnden kostnadsansvaret för insatsen och eventuellt andra insatser enligt LSS. Ett avtal med en annan kommun eller med enskild utförare i annan kommun ska vara tidsbegränsat och innehålla förbehåll om ändring. En ändring kan vara att insatsen kan erbjudas i hemkommunen.

Om socialnämnden avtalar med enskild utförare om bostad med särskild service enligt LSS i annan kommun ska den kommunen underrättas om avtalet. Om den enskilde ansöker om att flytta till den kommun som den enskilde tidsbegränsat har bott i ska den ursprungliga kommunen avsluta ärendet först när den nya kommunen tagit över ansvaret för ärendet.

Ramavtal

Danderyds socialnämnd har tillsammans med ett flertal nordost kommuner ett ramavtal med bostäder med särskild service för vuxna. De boenden som ligger inom kommunen har socialnämnden upphandlat enligt LOU. Om ledig plats finns på något av de boenden som finns inom kommunen ska de erbjudas i första hand.

Daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS

Allmänna principer

Den som till följd av sin funktionsnedsättning inte arbetar eller studerar kan få daglig verksamhet. Alla ska ha möjlighet att genom arbetsförmedlingen pröva sina möjligheter att få ett arbete och i första hand vända sig dit när de har möjlighet till detta. För en del personer med en omfattande funktionsnedsättning blir det aldrig aktuellt att stå till arbetsmarknadens förfogande.

Ett övergripande mål med daglig verksamhet, sysselsättning och dagverksamhet ska vara att utveckla den enskildes möjlighet till arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att samverka med arbetsförmedling, försäkringskassa, landstinget och olika utbildning-sanordnare om den enskilde samtycker till det.

Daglig verksamhet som insats enligt LSS

Den som omfattas av LSS personkrets 1 och 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte studerar har rätt till daglig verksamhet enligt LSS. Den enskilde ska ha möjlighet att välja inriktning på verksamheten.

Habiliteringsersättning utbetalas till den enskilde. Rutin finns för avslut av daglig verksamhet vid 67 års ålder vilken kan förlängas vid särskilda skäl. Daglig verksamhet beviljas inte till personer som utbildar sig med undantag för Lär Vux. Daglig verksamhet beviljas inte till personer som bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande.

Ramavtal

Danderyds socialnämnd har tillsammans med ett flertal nordost kommuner ett ramavtal gällande daglig verksamhet som den enskilde i första hand ska välja inom/mellan när insatsen har beviljats.

Lagreglerade planer inom socialtjänsten

Samordnad individuell plan, enligt Sol och HSL (SIP)

SIP är en plan som ska upprättas tillsammans med den enskilde om hon/han har insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård och om det finns behov av samordning. SIP är lagstadgad sedan 2010 i både HSL (3 f §) och SoL (2 kap. 7§). Denna plan kallas i korthet för SIP och upprättas enligt den enskildes önskemål. Den enskilde ska även ge sitt samtycke till att sekretessen får brytas mellan de olika samverkanspartners som hon/han vill ska delta. I lagtexten uttrycks det klart att av den samordnade individuella planen ska det framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser respektive huvudman ska svara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller landstinget och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. Det är även viktigt att planera in en tid för uppföljning av den samordnade individuella planen.

Individuell plan enligt 10 § LSS

I samband med att insats enligt LSS beviljas kan den enskilde begära att en individuell plan med beslutade och planerade insatser upprättas i samråd med honom/henne. I planen skall även redovisas åtgärder som vidtas av andra än kommunen eller landstinget. Planen ska

fortlöpande och minst en gång om året omprövas. Landsting och kommun ska informera varandra om sina upprättade planer.

Planen är till för att klargöra den enskildes behov av insatser samt underlätta samordning mellan de olika organ som individen får stöd av. Samordningen underlättas av att utbyte av planer sker mellan landsting och kommun och även av att andra organisationers åtgärder ska redovisas i planen. Ett särskilt ansvar för samordning av insatser som skall tas upp i planer åvilar kommunen enligt 14 § LSS. Vid kommunikation mellan olika myndigheter måste sekretesslagens bestämmelser iakttas. Det innebär vanligtvis att den enskildes samtycke krävs för att en uppgift ska kunna lämnas vidare. Alla planer ska upprättas och verkställas i samråd med den enskilde. Planernas upprättande förutsätts kunna ske i administrativt enkla former.

Om 10 § LSS

- alla planer ska upprättas och verkställas i samråd med den enskilde
- planen bör utgå från den enskildes egna mål, intressen och önskemål
- planen bör omfatta olika behov som kan tillgodoses genom insatser från flera kompetensområden
- den enskilde ska ta aktiv del i beslut om och utformning av olika insatser
- den enskilde ska ges ett inflytande över de åtgärder som planeras
- den enskilde ska ges överblick över när olika insatser ska genomföras
- planen bör utformas så att den ger möjlighet till uppföljning och förändring
- planen ska omprövas fortlöpande men minst en gång per år

Bistånd enligt Sol

Ledsagning enligt Sol

Ledsagning enligt Sol syftar till att ge enskilda med fysiska och/eller psykiska funktionsnedsättningar en möjlighet att delta i samhällslivet och leva som andra. Ledsagningen ska utformas så att den stärker den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv och anpassas efter individuella behov. Den enskilde kan ansöka om en medföljare vid semesterresa. Ledsagning och omkostnader vid semesterresor ska ansökas enligt Sol. Även för personer som beviljats ledsagning enligt LSS ska omkostnader prövas enligt Sol.

Riktlinjerna ska utgå från att en enskild med en funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv som andra utan funktionsnedsättning. Vad som kan anses vara normalt när det gäller semester ligger inom ett brett spann, allt från flera utlandssemestrar per år till en veckas semester i Sverige. Dessa riktlinjer anger en lägsta standard vilket innebär en veckas semesterresa en gång per år inom Sverige eller imotsvarande omfattning inom norden. Kostnaderna för denna resa ska vara skäliga i förhållande till vad som är normalt förekommande för en veckas semester inom Sverige/norden.

Kontaktperson enligt Sol

En kontaktperson ska kunna ge råd till den enskilde i situationer som inte är av komplicerad natur. En viktig uppgift bör vara att hjälpa till att bryta den enskildes isolering genom

samvaro och hjälp till fritidsaktiviteter. En kontaktperson ska vara en medmänniska som kan ersätta eller komplettera kontakten med anhöriga. Insatsen bör ses som ett icke-professionellt stöd som ges av en person med stort engagemang och intresse för andra människor. Om den enskilde har behov av en professionell, kvalificerad kontaktperson eller kontaktfamilj ska individ- och familjeomsorgen handlägga ärendet.

Boende enligt Sol

Om den enskilde med en funktionsnedsättning inte tillhör personkretsen enligt LSS och den enskildes behov av omvårdnad och stöd inte kan tillgodoses i det egna hemmet kan ett permanent eller tillfälligt boende ansökas enligt SoL av den enskilde hos en biståndshandläggare, även för personer under 65 år.

Korttidsboende kan vara ett komplement till olika former av stöd i hemmet och biståndet syftar till att ge anhöriga nödvändig avlastning så att den enskilde ska kunna bo kvar hemma. Korttidsboende kan också beviljas efter sjukhusvistelse under tiden behovet av framtida vård- eller boendeform utreds. Beslut om korttidsboende fattas för viss tidsperiod eller för regelbundna tidsintervall

Familjehem eller Hem för vård eller boende (HVB)

Om den enskilde har behov av vård och behandling förutom det stöd den enskilde behöver för sin funktionsnedsättning kan ett tidsbegränsat boende i ett familjehem eller HVB bli aktuellt. Individ- och familjeomsorgen ansvarar för placering och uppföljning.

Sysselsättning enligt Sol

Enskilda som på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl har betydande svårigheter i sin livsföring ska ha möjlighet till en meningsfull sysselsättning. Om behovet finns, och det inte tillgodoses på ett annat sätt, ska den enskilde erbjudas en sysselsättning med god kvalitet som ger en möjlighet att upprätthålla och utveckla den enskildes resurser. Omvårdnad ingår inte i insatsen.

Boendestöd enligt Sol

LSS-handläggarna har delegation att fatta beslut om boendestöd för personer med autismspektrumtillstånd AST, lindrig utvecklingsstörning och förvärvad hjärnskada i vuxen ålder. Den enskilde ska bo i ordinärt boende, alternativt i föräldrahemmet, samt omfattas av någon personkrets enligt 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Den enskilde skall ha ett återkommande behov av insatsen i det dagliga livet.

Boendestöd beviljas vuxna i eget boende och ungdomar som bor kvar hos föräldrarna men har gått ut grundskolan. Syftet med boendestödet är att bidra med hjälp till självhjälp för den enskilde. Boendestödet utförs tillsammans med den enskilde och ges främst i anslutning till den egna bostaden men kan även ges som ett socialt stöd i olika kontakter utanför hemmet, vid behov. Stödet ska anpassas utifrån individuella behov och skapa möjlighet till en personlig utveckling och till att leva ett så självständigt liv som möjligt. Boendestödet ska ges av ett begränsat antal personer och bestå av motivations- och aktiveringsinsatser i syfte att skapa struktur i det dagliga livet. Stödet kan t.ex. innebära hjälp med att strukturera hemmet, veckoplanering, personlig omvårdnad, uträtta ärenden, sociala kontakter utanför hemmet och delaktighet i samhällslivet.

Avlösning enligt Sol

LSS-handläggarna har även delegation att fatta beslut om avlösning för barn och vuxna som inte tillhör personkretsen men som bedöms ha behov av avlösning. Insatsen kan beviljas anhöriga till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning då anhöriga behöver avlösning i omvårdnaden. Anhöriga kan behöva avlösning för att koppla av eller för att genomföra aktiviteter utan sin anhörige. Avlösning kan även vara en förutsättning för att anhöriga ska kunna ägna sig åt barnets syskon. Avlösning syftar även till att underlätta anhörigas deltagande i utbildning via habiliteringen och medverkan i behandling. Den enskilde ska genom insatsen tillförsäkras en skälig levnadsnivå. En närstående kan inte utföra denna insats.

Hemtjänst

Hemtjänst är ett komplement eller bistånd för de som inte ingår i personkretsen och är under 65 år. Hemtjänst beviljas personer som på grund av funktionsnedsättning behöver omvårdnad och service. Ansökan om hemtjänst görs hos biståndshandläggarna för personer under 65 år.

Se vidare i "Riktlinjer för bistånd enligt socialtjänstlagen riktat till äldre och till personer med funktionsnedsättning i Danderyds kommun"

Trygghetslarm

LSS-handläggarna kan fatta beslut om trygghetslarm för personer med assistansersättning eller personlig assistans enligt 9 § 2 LSS för att den enskilde inte ska behöva få ytterligare en handläggare. Övriga personer som ansöker om trygghetslarm hänvisas till biståndshandläggarna.

Övriga frågor

Avgifter för den enskilde

Kommunfullmäktige i Danderyd har fastställt att avgifter tas ut i anslutning till insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet 9 § 6 LSS (avgift för mat) och för korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt 9 § 7 LSS (korttidstillsynsavgift). Den enskilde som får insatsen bostad med särskild service enligt LSS har ingen avgift för stöd och serviceinsatser annat än de egna omkostnaderna för mat, hyra och fritid.

Heminstruktör för syn- och hörselskadade

En heminstruktör har till uppgift att ge hjälp till självhjälp och stödja förmågan hos enskilda att klara eget boende och i övrigt leva ett så normalt liv som möjligt. Insatser är gratis och är riktade till alla kommunens medborgare. Heminstruktören gör hembesök, ger information, arbetar med motivation, ger råd och tips, förmedlar kontakter, stödjer i träning och hantering av hjälpmedel och ger hjälp då problem uppkommer med hörsel- och synhjälpmedel.

Äktenskap, partnerskap och sambor

Enligt 1 kap. äktenskapsbalken (1987:230) ska makar fördela sysslor och utgifter mellan sig och gemensamt vårda hem och barn. Detsamma gäller för ett registrerat partnerskap. Från och med den 1 maj 2009 kan man inte längre ingå partnerskap i Sverige. Den tidigare partnerskapslagen upphörde då att gälla och äktenskapsbalken blev könsneutral. Det innebär

att två personer av samma kön i stället kan gifta sig.

För sambor har inte sambolagen (2003: 376) samma lagliga regler som äktenskapsbalken.

Vid handläggning bör hänsyn tas till vad som är rimligt att en make/maka eller sambo ska göra för sitt gemensamma boende, sin familj och för försörjningen. Utgångspunkten ska vara vad som en make/make eller sambo normalt gör i det gemensamma dagliga livet. Det stöd och den hjälp som ges ska inte vara annat än det som kan anses åligga den enskilde som ansöker stöd och service. Omvårdnad är inte något som ingår i en make/makes eller sambos ansvar.

Anmälningsskyldighet till barns skydd

Myndighet vars verksamhet berör barn och ungdom är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barn eller ungdoms skydd. Skyldigheten regleras i 14 kap 1 § SoL men ska tillämpas även för verksamhet enligt andra lagrum såsom LSS. Det är socialkontorets individ- och familjeomsorg som förhandsbedömer och handlägger inkomna anmälningar.

Om förälder/vårdnadshavare med en funktionsnedsättning söker stöd och hjälpska barnperspektivet beaktas då det gäller antal personal som barnet får träffa och föräldrarnas behov av stöd i sin föräldraroll. Om behov av stöd i föräldrarollen finns ansvarar individ- och familjeomsorgen för utredningen. Om anmälan till socialnämnden görs om brister i omsorgen ska anmälan hanteras inom individ- och familjeomsorgen.

Företrädare och ombud

Ombud

Ett ombud kan anlitas av den enskilde som då ska företräda den enskilde helt eller delvis. När den enskilde hänvisar till ett ombud ska en fullmakt lämnas som ska vara i original, undertecknad av den enskilde och med uppgifter om omfattning av uppdraget och tiden för uppdraget. En muntlig fullmakt ska lämnas av den enskilde och uppgifter om ovanstående som lämnas muntligt ska dokumenteras i journalhandling.

God man och förvaltare

En god man eller förvaltare utses till myndiga personer som behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom och sörja för sin person, och god man/förvaltare förordnas första gången (dvs. vid anordnandet) av tingsrätten.

Den person som har god man eller förvaltare kallas huvudman. En god man och en förvaltare har i princip samma huvuduppgifter men deras ansvar och befogenheter skiljer sig åt. En god man kan inte utses mot en persons vilja utan är en frivillig åtgärd som innebär att huvudmannen behåller sin rättshandlingsförmåga. Förvaltarskap är en tvångsåtgärd. Detta innebär att en förvaltare kan förordnas utan huvudmannens samtycke. En förvaltare utser man åt en person som är oförmögen att vårda sig själv och/eller sin egendom.

God man

En god man får inte förordnas om den enskildes hjälpbehov kan tillgodoses på ett mindre ingripande sätt. En enskild kan få hjälp med att sköta sina angelägenheter via fullmakt. Andra alternativ kan vara bank- och advokattjänster, boendestöd och kontaktperson.

God mans uppdrag innebär oftast tre huvuduppgifter men kan även bestå av en av nedanstående;

- *Bevaka rätt* – se till att den enskildes vardagliga rättigheter tas tillvara såsom att ansöka om stöd och hjälp, ersättningar och bidrag mm
- *Förvalta egendom* – hjälpa den enskilde med att sköta ekonomin, förvalta kapital, värdehandlingar, betala räkningar och försäkra egendom mm.
- *Sörja för person* – ombesörjer den enskildes möjlighet till socialt umgänge, fritid och rekreation. Gode mannen ska se till att den enskilde får tillgång till stöd och hjälp med inköp av olika slag mm.

Förvaltare

En enskild som själv inte kan sköta sina angelägenheter kan få en god man. En enskild som dessutom är "ur stånd att vårda sig och sin egendom" (11 kap 7 § FB) kan få en förvaltare förordnad för sig.

Förvaltarskap är ett stort ingrepp i den personliga integriteten och ska därför användas mycket restriktivt. Om det är tillräckligt med god man eller om hjälpen kan ges på ett mindre ingripande sätt, får förvaltarskap inte anordnas. Ett förvaltarskap kan till exempel bli nödvändigt när en psykiskt funktionsnedsatt person är så aktiv och omdömeslös i sitt handlande att det hotar personens ekonomi och sociala existens.

Förvaltaren har rätt att ingå rättshandlingar för sin huvudmans räkning. Huvudmannen har däremot rätt att sluta avtal om tjänst eller annat arbete och rätt att råda över vad han tjänat genom eget arbete. Tingsrätten kan även inskränka denna rättighet om det är nödvändigt.

Förvaltaren är inte beroende av huvudmannens samtycke för att vidta åtgärder och förvaltaren agerar på eget ansvar för huvudmannens räkning. Om huvudmannen vidtar en åtgärd utan samtycke av förvaltaren är detta att jämföra med att en underårig person handlar utan förmyndarens samtycke. Det innebär att ett avtal inte blir bindande om förvaltarens samtycke inte finns och att den med vilken huvudmannen ingått avtal kan bli tvungen att avvakta sådant samtycke. När det gäller huvudmannens personliga angelägenheter, frågor som rör boende och vård, bör huvudmannen själv få bestämma även om förvaltarens synpunkter inhämtas. Överförmyndarnämnden ska årligen pröva om förvaltarskapet ska kvarstå eller inte.

Förvaltarskapet ska om möjligt begränsas, men innebär ofta att bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person.

Skyddade personuppgifter

Om en enskild eller dennes företrädare uppger att den enskilde lever med skyddade personuppgifter, se rutin i *Handlingsplan för arbetet mot våld i nära relationer* beslutade av socialnämnden.

Ej verkställda beslut

I både SoL och LSS finns bestämmelser om rapportering av ej verkställda beslut och särskild avgift för kommuner som ej verkställer bistånd och insatser inom skälig tid. Resursbrist kan aldrig vara ett skäl för att inte verkställa ett beslut, verkställa en gynnande dom eller avslå en ansökan om bistånd eller begäran om insatser. Ett beslut ska verkställas inom skälig tid vilket inte anges närmare än så. En insats som ledsagning ska kunna verkställas utan längre dröjsmål medan en bostad med särskild service kräver längre tid mellan beslutsdatum och inflyttning.

Varje kvartal ska ansvarig handläggare rapportera till gruppledare om beslut som ej verkställts, beslut som tidigare var verkställt som avbrutits och inte verkställts på nytt inom tre månader samt beslut som tidigare rapporterades som ej verkställda men som har verkställts eller avslutats under den tid som gått från föregående rapportering.

Verkställighet inom skälig tid

Alla omständigheter som innebär att verkställigheten fördröjs ska dokumenteras i den enskildes personakt. Om den enskilde tackar nej ett flertal gånger ska beslutet omprövas. Den enskilde kan eventuellt behöva en annan insats som bättre motsvarar behovet eller har kanske inte längre samma behov som tidigare.

Från beslutsdatum till att beslutet är verkställt ska inte överstiga tre månader. Samma tid gäller för verkställighet som avbryts och som ska verkställas på nytt.

Gallring

Se socialkontorets arkivrutin från 2012-05-18 för arkivering och gallring av personakter i ledningssystemet.

Asylsökande m fl.

Lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m fl.(LMA) reglerar vad som gäller för personer som omfattas av lagen. Om en person med funktionsnedsättning behöver stöd utöver det som erbjuds enligt LMA ska ansökan göras enligt SoL. Om personen är bosatt i en ansvarig kommun kan ansökan göras enligt LSS om personen tillhör personkretsen.

För personer med funktionsnedsättning och flyktingstatus kan kommunen ansöka om statlig ersättning från Migrationsverket. Se Migrationsverkets hemsida för information om statliga ersättningar.

Missförhållande eller en risk för missförhållande- lex Sarah

För ställningstagande vad gäller missförhållanden och lex Sarah anmälan se socialkontorets rutin för anmälan om missförhållanden enligt lex Sarah. För fördjupad information se Socialstyrelsens handbok "Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex

Sarah".

Ansvarig handläggare och socialnämnden ska informeras om inkomna rapporter om missförhållande enligt Lex Sarah från utförarna samt de ärenden som de efter utredning och ställningstagande anmäler till Inspektionen för vård och omsorg, IVO.

Brott i samband med insats

Om en person med funktionsnedsättning utsätts för våld i samband med att insatser enligt SoL eller LSS ges ska omedelbar och nödvändig hjälp ges för att undanröja direkta hot mot den enskildes liv, hälsa och personliga säkerhet. Vid brott ska även socialkontorets handbok för våld i nära relationer användas och de rutiner som gäller för socialkontoret. Även skyldigheten enligt lex Sarah ska beaktas. Polisanmälan kan göras vid brott eller misstanke om brott utan hinder från offentlighets- och sekretesslagen (OSL) om det finns misstanke om brott för vilket straffet är lägst ett år eller vid misstanke om försök till brott för vilket straffet är lägst två år. Innan polisanmälan görs bör juridisk expertis på området konsulteras.

Vid akut fara för liv, hälsa eller värdefull egendom, så kallad nödsituation ska polis tillkallas. Vid brott som begås mot verksamhet som bedrivs enligt SoL eller LSS kan polisanmälan göras utan hinder av sekretess.

Stöd och insatser från andra huvudmän

Stockholms läns landsting:

Habilitering och hälsa

"Vårt att veta - kortfattad information om bidrag och stöd till vuxna med funktionshinder" och "Hitta dina rättigheter – Guide för barn med funktionshinder och deras familjer" som är de samlade råden som finns på habiliteringen.

www.habilitering.se

http://habilitering.se/sites/habilitering.se/files/1._att_hitta_ratt.pdf

Vuxenpsykiatri och unga vuxna

Mörby Prima vuxenpsykiatri; Prima psykosteam Mörby och Prima Akutenhet-NoA, Prima Unga Vuxna www.primapsykiatri.se

Barn och ungdomspsykiatri BUP

BUP Danderyd

www.bup.se/danderyd/

Myndigheten för delaktighet

www.mfd.se

Försäkringskassan

Vårdbidrag, handikappersättning, aktivitetsersättning och sjukersättning

www.forsakringskassan.se

Lagar

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, www.riksdagen.se
Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, www.riksdagen.se

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) säkerställer den enskildes rätt till integritet, www.riksdagen.se

Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård, www.riksdagen.se

Lagen om valfrihetssystem 2008:962 (LOV), www.upphandlingsmyndigheten.se

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU), www.upphandlingsmyndigheten.se

Lagen (1997:735) om riksfärdtjänst reglerar folkbokföringskommunens skyldighet att ge ersättning för resekostnader för personer som till följd av ett stort och varaktigt funktionshinder måste resa på ett särskilt kostsamt sätt, www.rft.se

Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) HSL, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardsforordning-201780_sfs-2017-80

Dataskyddsförordningen – GDPR, SOU 2017:39
<https://skl.se/naringslivarbetedigitalisering/digitalisering/dataskyddsförordningengdpr.13023.html>

Förvaltningslagen 2017:900, <https://lagen.nu/2017:900>

Föräldrabalken, www.lagen.nu/1949:381

Äktenskapsbalken, www.lagen.nu/1949:381

Kommunallag (2017:725), www.riksdagen.se

Föreskrifter och allmänna råd

Ledningssystem för kvalitet i verksamhet. (SOSFS 2011:9)
www.socialstyrelsen.se/sosfs/2011-9/

Samverkan vid in- och utskrivning till slutenvården (SOSFS 2005:27)
www.socialstyrelsen.se/sosfs/2005-27/

(SOSFS 2013:16) Socialstyrelsens föreskrifter om ändring i föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 2011:5) om lex Sarah
www.socialstyrelsen.se/sosfs/2011-5

SOSFS 2012:10) Socialstyrelsens föreskrifter om ändring i föreskrifterna (SOSFS 2009:6) om bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård.

www.socialstyrelsen.se/sosfs/2009-6

Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS (SOFS 2014:5)

www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-5-19

Cirkulär från Sveriges kommuner och Landsting (SKL)

SKL tar i olika frågor fram cirkulär med syfte att tydliggöra och underlätta kommunernas handläggning av olika frågor. Samtliga överenskommelser och cirkulär finns på SKL:s hemsida www.skl.se

Överenskommelser inom länet

Det finns ett flertal överenskommelser mellan Stockholms läns Landsting och Danderyds kommun och/eller kommuner inom länet.

Samtliga överenskommelser och liknande finns på Storsthlm:s hemsida

www.storsthlm.se